



# ÅRSRAPPORT 2016

***fsi.no***



**FSi**

FORSVAR- OG  
SIKKERHETSINDUSTRIENS  
FORENING

## INNHOOLD

|          |  |          |          |   |           |
|----------|--|----------|----------|---|-----------|
| <b>1</b> | <b>ORGANISASJON</b>  | <b>4</b> |          |   |           |
| 1.1      | Medlemsutvikling   | 4        | 2.3      | Informasjonsvirksomheten  | 13        |
| 1.2      | Styret   | 4        | 2.4      | Industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utlandet                             | 13        |
| 1.3      | Valgkomitéen   | 4        | 2.5      | Internasjonalt samarbeid  | 13        |
| 1.4      | Administrasjon   | 4        | 2.5.1    | Bilateralt samarbeid  | 13        |
| 1.5      | Ad Hoc grupper   | 5        | 2.5.1.1  | USA   | 13        |
| 1.5.1    | Anskaffelsesprosjekter   | 5        | 2.5.2    | NATO  | 13        |
| 1.5.2    | Utvalg for juridiske og kontraktsrelaterte spørsmål  | 5        | 2.5.2.1  | NATO Industrial Advisory Group (NIAG )  | 13        |
| 1.6      | Programutvalgene   | 5        | 2.5.3    | Aerospace, Space and Defence Industries Association of Europe (ASD)             | 14        |
| 1.7      | SMB – utvalg   | 5        | 2.5.4    | Nordisk Samarbeid   | 14        |
| 1.8      | Defence Industrial Counsellor ved NORAMB Washington D.C.   | 5        | 2.6      | Nye Kampfly   | 14        |
| 1.9      | Tilknytning  | 6        | 2.7      | Internasjonal handel med forsvarsmateriell                                      | 15        |
| 1.10     | Samarbeidsorganer og samarbeidspartnere  | 6        | 2.8      | Norwegian Aerospace Industry Cluster (NAIC)/Luftfartsklynge                     | 15        |
| 1.11     | Økonomi  | 6        | 2.9      | SMB-utvalg  | 16        |
|          |  |          | 2.10     | Samfunnssikkerhet   | 16        |
| <b>2</b> | <b>AKTIVITETEN I 2016</b>  | <b>8</b> | <b>3</b> | <b>STRATEGI FOR 2017</b>  | <b>16</b> |
| 2.1      | Myndighetsdialog   | 8        | 3.1      | Overordnede mål for 2017  | 16        |
| 2.1.1    | Stortingsmelding om Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Meld S nr. 9 (2015 - 2016))                 | 8        | 3.2      | Rammebetingelser  | 16        |
| 2.1.2    | Ny Langtidsplan for Forsvaret (LTP)  | 9        | 3.2.1    | Myndighetsdialog  | 16        |
| 2.1.3    | Ny lov om offentlig anskaffelser – Videreføring av unntaksbestemmelsen i EØS-avtalens art. 123 i loven | 9        | 3.2.1.1  | Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Meld. St. 9 (2015-2016))                 | 16        |
| 2.1.4    | Nye Ubåter   | 9        | 3.2.2    | Internasjonal markedsføring   | 17        |
| 2.1.5    | Støtte til internasjonal markedsføring   | 10       | 3.2.2.1  | Messer/utstillinger   | 17        |
| 2.2      | FSi-arrangementer  | 11       | 3.2.3    | Anskaffelsesregelverk   | 17        |
| 2.2.1    | INFO/ERFA 2016   | 11       | 3.2.4    | Etikk og antikorrupsjon   | 17        |
| 2.2.2    | Leverandørseminar og FSi-messe   | 11       | 3.2.5    | Industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utenlandske leverandører             | 17        |
| 2.2.3    | Forsvarsutstillinger i 2015  | 11       | 3.2.6    | Internasjonal handel med forsvarsmateriell                                      | 18        |
| 2.2.3.1  | DEFEXPO 2016, Goa, India   | 11       | 3.2.7    | EU og European Defence Agency (EDA )  | 18        |
| 2.2.3.2  | Eurosatory 2016, Paris, Frankrike  | 11       | 3.3      | Nye Kampfly   | 18        |
| 2.2.3.3  | Farnborough Airshow 2016, Farnborough, UK  | 11       | 3.4      | Ubåtkapasitet etter 2020  | 19        |
| 2.2.3.4  | MSPO 2016, Kielce, Polen   | 12       | 3.5      | Internasjonalt samarbeid  | 19        |
| 2.2.4    | Statsbesøk til Finland – Forsvarsindustriarrangementer i Helsinki                                      | 12       | 3.5.1    | Bilateralt samarbeid  | 19        |
| 2.2.5    | Offisielt besøk til Canada – Forsvarsseminar i Ottawa  | 12       | 3.5.1.1  | USA – Norwegian American Defence and Homeland Security Industry Council (NADIC) | 20        |
| 2.2.6    | Frokostmøter med representanter fra andre nasjoners myndigheter  | 12       | 3.5.2    | NATO Industrial Advisory Group (NIAG )  | 20        |
| 2.2.7    | Teknologidager med forsvarsgrenene   | 12       | 3.5.3    | Aerospace, Space and Defence Industries Association of Europe (ASD)             | 20        |
| 2.2.8    | Innovasjonsdag på Krigsskolen  | 12       | 3.5.4    | Nordisk samarbeid   | 20        |
| 2.2.9    | US Government Procurement Regulations FAR/DFARS treningsseminar  | 12       | 3.6      | Samfunnssikkerhet   | 20        |
| 2.2.10   | Miniseminar om ressurs samarbeidet i NATO og besøk til NCIA  | 12       | 3.7      | SMB   | 20        |
|          |  |          | 3.8      | Samarbeidspartnere  | 20        |
|          |  |          | 3.9      | Informasjon   | 20        |
|          |  |          | 3.10     | Medlemmer   | 21        |
|          |  |          | 3.11     | Organisasjon  | 21        |
|          |  |          | <b>4</b> | <b>STYRETS KONKLUSJON FOR 2016</b>  | <b>22</b> |

## VEDLEGG

|     |   |    |
|-----|---|----|
| 1.  | Medlemsbedrifter  | 24 |
| 2.  | Flernasjonale fora der FSi er representert  | 27 |
| 3.  | Noter til regnskapet 2016   | 27 |
| 4.  | Revisors beretning  | 31 |
| 5.  | Budsjett 2017   | 34 |
| 6.  | FSi programutvalg   | 35 |
| 7.  | Mandat for FSi programutvalg  | 36 |
| 8.  | Mandat for SMB-utvalg   | 37 |
| 9.  | FSi Arrangementsstatistikk 2016   | 38 |
| 10. | Studier i regi av NATO Industrial Advisory Group<br>(NIAG) der Norsk industri deltar i 2016 | 39 |





## 1. ORGANISASJON

### 1.1 Medlemsutvikling

Pr 31.12.2016 har Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi) 126 medlemmer. Medlemsoversikt følger som vedlegg 1. Det har vært noe rotasjon i medlemsmassen, men antall medlemmer er stabilt og noe økende fra året før. Det vurderes fortsatt å være et potensiale for nye medlemmer.

### 1.2 Styret

Styret har i 2016 avholdt 6 ordinære møter, hvorav ett i sammenheng med en ekstra dag til styreseminar.

#### FSi styre pr. 31. desember 2016:

SVP Business Development  
Adm. dir  
Markedsdirektør  
Direktør Business Unit  
CEO  
Business Dev. Manager  
Styreleder  
Daglig leder

Kjell Kringså  
Gudmund Kjærheim  
Leiv Inge Steig  
Nils Toverud  
Rune Johannessen  
Stein Roger Fiskum  
Carl Fr. Sejersted Bødtker  
Ola Tronrud

Nammo AS (styreleder)  
Prox Dynamics AS (Nestleder)  
KDA AS  
Thales Norway AS  
Vinghøg AS  
Kitron AS  
NFM Group AS  
Tronrud Engineering AS

#### Vara

Dir. Forretningsutvikling  
VP Business Development  
Adm. dir  
SVP Sales & Marketing  
Daglig leder  
QA Sjef  
Marketing manager

Ivar Flage  
Jens-Petter Dieseth  
Tom Tuhus  
Roar Langen  
Hans Arne Flåtø  
Aage Vernegg  
Christian Fuchs

KDA AS (personlig vararep. for Steig)  
Nammo AS (personlig vararep. for Kringså)  
Thales Norway AS (personlig vararep. for Toverud)  
Vinghøg AS (personlig vararep. for Johannessen)  
Keytouch Technology AS (vara Kategori II/III)  
TGC Harnessing AS (vara Kategori II/III)  
TINEX AS (vara Kategori II/III)

### 1.3 Valgkomitéen

#### Valgkomiteen valgt på generalforsamlingen 2016:

Leder: Arb. styreleder  
Medlem: Sales&Marketing Manager  
Medlem: Vice President

Ole Martin Grimsgaard T&G Elektro AS  
Jerry Hurum Chemring Nobel AS  
Arne R. Syversen Comrod AS

### 1.4 Administrasjon

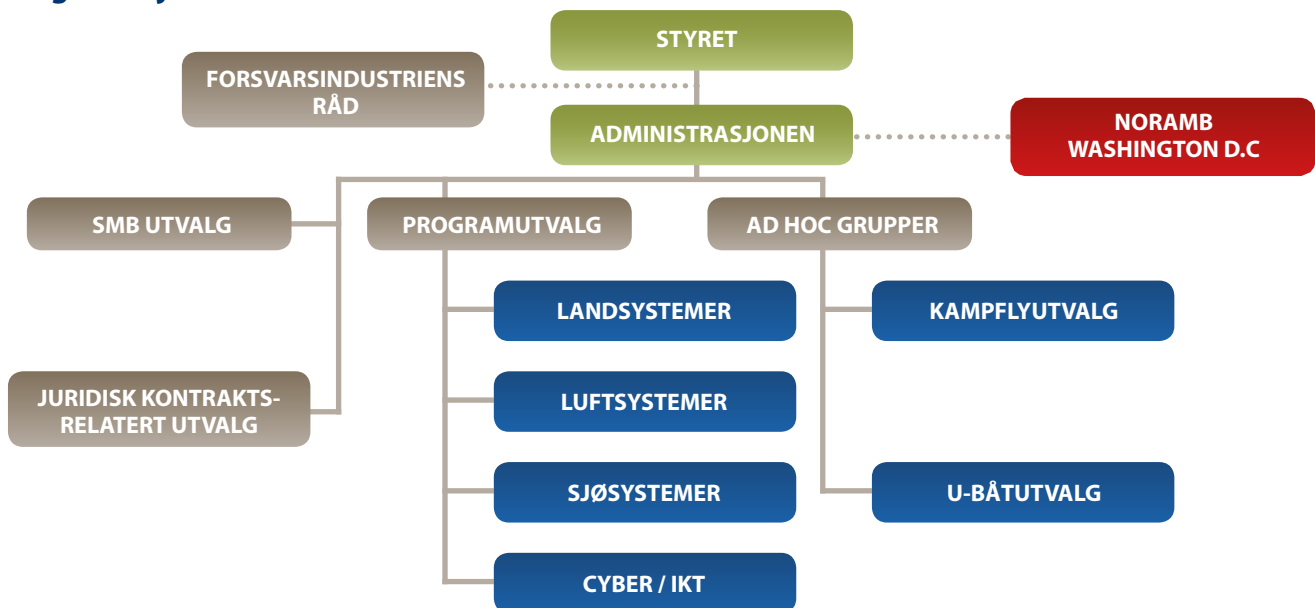
#### FSi administrasjon pr. 31. desember 2016:

Adm. direktør  
Direktør kommunikasjon og forretningsutvikling  
Seniorrådgiver (Brigader(p))  
Seniorrådgiver

Torbjørn Svensgård  
Mari Ulstein  
Stein Ivar Eriksen  
Tom Ivar Stie

Etter at sekretær Anne-Grethe Berntzen sluttet 1. mai, har administrasjonen brukt NHO-Servicepartners tjenester innen arrangement- og medlemsadministrasjon og fakturering. Dette vil være praksis også i 2017.

## Organisasjonskart for 2016



FSi's organisasjon pr. 31. desember 2016

## 1.5 Ad Hoc grupper

### 1.5.1 Anskaffelsesprosjekter

FSi's egne utvalg for kampfly og ubåter fungerer som kontaktpunkt og samtalepartner for myndighetene når det gjelder industriplanen for anskaffelsene. Utvalgene ivaretar FSi sin representasjon i Forsvarsdepartementets ulike fora for å påse gjennomføringen av industristrategiene for F-35 og nye ubåter.

### 1.5.2 Utvalg for juridiske og kontraktsrelaterte spørsmål

FSi blir i økende grad involvert i saker som krever juridisk og/eller kontraktsrelatert kompetanse. Styret har derfor etablert et utvalg for juridiske og kontraktsrelaterte spørsmål. Utvalget er lagt under FSi's administrasjon som et rådgivende organ og trer i funksjon når det er et konkret behov etter anmodning fra administrasjonen.

## 1.6 Programutvalgene

St. meld nr. 38 (2006- 2007) "Forsvaret og Industrien – Strategiske partnere" hadde som forutsetning at det skulle etableres

støttefunksjoner, såkalte støttegrupper, innenfor hvert av FDs investeringsprogrammer. Dette ble videreført i Meld. St. 9 (2015-2016) Nasjonal forsvarsindustriell strategi, med et justert mandat.

Programutvalgene under FSi er sammensatt av representanter fra FSi's medlemsbedrifter. Utvalgene er inndelt etter samme mal som FDs støttegrupper og er FSi's grensesnitt mot investeringsprogrammene. Utvalgene er både et verktøy for å støtte administrasjonen i dialogen mot investeringsprogrammene, og en mulighet for interesserte bedrifter til å engasjere seg aktivt i foreningens arbeid. Stortingsmeldingen om nasjonal forsvarsindustriell strategi, Meld. St. 9 (2015-2016), viderefører og tydeliggjør strategien fra den forrige meldingen på dette området. Implementeringen av strategien gir føringer for den videre utviklingen av støttegruppene, og understreker at de er en arena for gjensidig informasjonsutveksling mellom forsvarssektoren og forsvarsindustrien i Norge, og et forum for innhenting av synspunkter i forbindelse med forsvarsindustrielle vurderinger.

Mandat for FSi's programutvalg og oversikt over medlemmene finnes i vedlegg 6 og 7.

## 1.7 SMB - utvalg

Mange små og mellomstore bedrifter opplever at det er utfordrende å få markedsgang til forsvarsmarkedet, både nasjonalt og internasjonalt. Samtidig er det krevende å få finansiering av utviklingsaktiviteter. FSi har derfor siden 2011 hatt et eget utvalg for små og mellomstore bedrifter i foreningen. Utvalgets målsetting er å bidra til å bedre SMBenes rammebetingelser og på den måten øke mulighetene for markedsgang. Utvalget skal også støtte administrasjonen i dialogen med Forsvarets organisasjon, seg i mellom og mellom SMB-bedriftene og de store bedriftene, samt bidra til økt kompetanse hos SMBene om Forsvarets investeringskonsept. Mandat for utvalget finnes i vedlegg 8.

## 1.8 Defence Industrial Counsellor ved NORAMB Washington D.C.

Stillingen som Defence Industrial Counsellor ved NORAMB, Washington D.C. som ble etablert i 2008, ble videreført også i 2016. Stillingen finansieres av Forsvarsdepartementet, Innovasjon Norge og FSi, på vegne av 7 medlemsbedrifter. Formålet er å støtte



norsk industris aktiviteter i det amerikanske forsvarsmarkedet. Einar Gustavson har hatt stillingen siden februar 2012.

## 1.9 Tilknytning

FSi er samlokalisert og samarbeider med NHO. NHO ivaretar den formelle funksjonen som arbeidsgiver for administrasjonens ansatte, og administrative tjenester kjøpes av NHO Servicepartner ved behov.

## 1.10 Samarbeidsorganer og samarbeidspartnere

FSi samarbeider med en rekke organisasjoner og offentlige etater, som f.eks. FD, FFI, FLO, UD, NHD og Innovasjon Norge. FSi har inngått en generell samarbeidsavtale med Norsk Militært Logistikkforum (NMLF) og med advokatfirmaet Arntzen de Besche om juridisk bistand til FSis medlemsbedrifter.

## 1.11 Økonomi

### Kategori I medlemmer:

|                  |    |           |
|------------------|----|-----------|
| KDA AS           | Kr | 720 476,- |
| Nammo AS         | Kr | 561 169,- |
| Thales Norway AS | Kr | 401 863,- |
| Vinghøg AS       | Kr | 401 863,- |

### Kategori II A medlemmer:

|  |    |          |
|--|----|----------|
| Antall ansatte over 200 og 10 % eller mer er omsetning i forsvar og samfunnsikkerhet | Kr | 97 046,- |
|--|----|----------|

### Kategori II B medlemmer:

|                        |    |          |
|------------------------|----|----------|
| Antall ansatte over 80 | Kr | 64 538,- |
|------------------------|----|----------|

### Kategori II C medlemmer:

|                        |    |          |
|------------------------|----|----------|
| Antall ansatte 10 – 80 | Kr | 40 185,- |
|------------------------|----|----------|

### Kategori III medlemmer:

|                                     |    |          |
|-------------------------------------|----|----------|
| Bedrifter med mindre enn 10 ansatte | Kr | 24 231,- |
|-------------------------------------|----|----------|

### Hovedtallene for 2016 er:

|                     |    |              |
|---------------------|----|--------------|
| Driftsinntekter     | Kr | 20 713 845,- |
| Finansinntekter     | Kr | 5 000,-      |
| Sum inntekter:      | Kr | 20 718 845,- |
| Sum driftsutgifter: | Kr | 19 418 298,- |
| Årets resultat:     | Kr | 1 300 547,-  |

|                              |    |             |
|------------------------------|----|-------------|
| Egenkapital pr. 31.12. 2016: | Kr | 9 412 000,- |
|------------------------------|----|-------------|

Detaljert regnskap for 2016, revisors beretning, samt styrets budsjett for 2017 følger som vedlegg 3, 4, og 5.

Budsjettet for 2017 legger opp til et overskudd på kr 440 421. Det forutsetter at medlemsavgiften økes med 2,0% fra 1. juli 2017. Forutsatt stabil medlemsmasse og god oppslutning om foreningens arrangementer, antar styret at det for 2018 ikke vil være behov for ytterligere økning av medlemsavgiften utover generell priskompensasjon.

### Nøkkeltall

Forsvarsbedriftenes forsvarsrelaterte omsetning i 2015 var på 12,16 milliarder kroner. Av dette utgjorde leveranser til Forsvaret 3,4 milliarder kroner, en liten nedgang fra året før. Bedriftene meldte om 4922 årsverk i forsvarsrelatert virksomhet, en økning på 140 årsverk fra året før. Forsvarsindustriens direkte bidrag til nasjonal verdiskaping økte med 12% fra 4,6 milliarder kroner i 2014 til 5,14 milliarder i 2015. I tillegg bidro bedriftene til verdiskaping i andre næringer gjennom bestillinger av varer og tjenester fra ulike underleverandører. Den forsvarsrelaterte eksporten var på til sammen 4,45 milliarder kroner, hvorav 3,8 milliarder er utførsel av varer og tjenester som krever eksportlisens. Til sammen investerte forsvarsbedriftene i underkant av 1 milliard kroner i ulike forsvarsrelaterte FoU-prosjekter i løpet av 2015.

Kilde: FFI-rapport 2015/02041

"Forsvarsindustrien i Norge - statistikk 2015"

## 2. AKTIVITETEN I 2016

De viktigste aktivitetene i 2016 har vært:

- Stortingsbehandlingen og oppstarten av implementeringen av Meld S nr. 9 (2015 - 2016) «Nasjonal Forsvarsindustriell strategi»
- Etablering av et nytt strategisk forum for dialog mellom toppledere i forsvarssektoren og i norsk forsvarsindustri.
- Videreutvikling av dialogen mellom industrien og Forsvaret gjennom investeringsprogrammets støttefunksjoner, FMA-dialogforum og teknologidager med forsvarsgrenene
- Bidrag til industriplanen for anskaffelse av nye ubåter til Sjøforsvaret
- Bidrag til næringsstrategiske vurderinger/ industrielle analyser for investeringsprosjekter i Forsvaret og oppfølging av resultatene
- Gi innspill til langtidsplanen for Forsvaret
- Oppfølgingen av industridelen av kampflyprosjektet
- INFO/ERFA- konferansen 2016
- Planlegging og gjennomføring av Leverandørseminar og FSI-messe på Akershus festning.
- Planlegging og gjennomføring av næringslivsdelegasjoner med forsvarsindustriarrangementer i Finland i forbindelse med statsbesøk i september og til Canada i forbindelse med kronprinsparets offisielle besøk til november, i samarbeid med Innovasjon Norge
- Planlegging og gjennomføring av norsk fellesstand på forsvarsutstillingen MSPO 2016 i Kielce i Polen i samarbeid med Forsvarsdepartementet
- Planlegging og gjennomføring av fellesstands på de internasjonale forsvarsutstillingene DEFEXPO 2016 i Goa, India, Eurosatory 2016 i Paris, Frankrike og Farnborough Airshow 2016 i Farnborough, UK.
- Planlegging og gjennomføring av teknologidager med Hæren på Rena og med Cyberforsvaret på Jørstadmoen

- Bidrag til revisjonen av Lov om offentlige anskaffelser
- Støtte til FDs arbeid for å bedre markedsangangen i USA for norsk forsvarsindustri

I løpet av året er det gjennomført en rekke seminarer, kurs og konferanser. I 2016 har 89 % av medlemsbedriftene deltatt på ett eller flere av arrangementene. Vedlegg 9 gir en detaljert oversikt over deltagelsen. Organisasjonen er fortsatt i utvikling. Tilbudet til medlemmene er økende og relasjonene med myndighetene er ytterligere styrket. Administrasjonen har gjennomført virksomheten i samsvar med styrets føringer.

### 2.1 Myndighetsdialog

Det har i løpet av året vært gjennomført en rekke møter med politisk ledelse i Forsvarsdepartementet og partigrupper på Stortinget.

I forbindelse med stortingsbehandlingen av Meld S nr. 9 (2015 - 2016) "Nasjonal forsvarsindustriell strategi", bidro foreningen med innspill til komiteens arbeid og deltok på åpen høring i Stortinget. FSI ga også innspill til, og deltok på høringer i Stortinget om, Forsvarets langtidsplan og om Stortingsmeldingen om eksport av forsvarsmateriell.

I 2016 ble det arrangert tre programkonferanser med Forsvarsdepartementets investeringsprogrammer: Landsystemer, Sjøsystemer og Luft-/INI- systemer. Programkonferansene har befestet sin posisjon som en viktig møteplass for dialog mellom Forsvaret og industrien. Et stort antall av medlemsbedriftene deltar på disse arrangementene og Forsvarets deltagelse er svært god. Nytteverdien vurderes som høy både av industriens og Forsvarets deltagere.

FSi sine programutvalg har gjennomført regelmessige møter med Forsvarsdepartementets investeringsprogrammer

gjennom året. Den nasjonale kontaktgruppen for norsk forsvarsindustri er videreført. Det ble gjennomført to møter i 2016.

Dialogen med Forsvarsmateriell (FMA) gjennom FMA-dialogforum ble videreført. Det ble gjennomført to møter i 2016.

Det ble gjennomført teknologidager på Jørstadmoen med Hæren på Rena i april og med Cyberforsvaret på Jørstadmoen i juni.

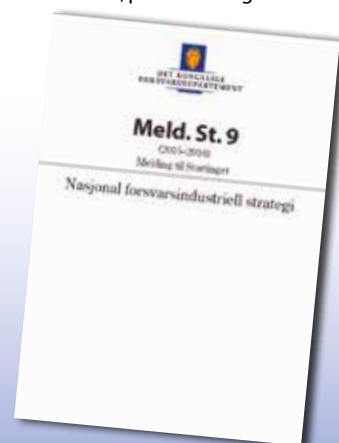
I lys av den globale utviklingen i Forsvarsmarkedet blir eksportkontrollregelverket, og praktiseringen av dette, en stadig viktigere del av norsk forsvarsindustriens rammebetingelser. FSI legger derfor stor vekt på å ha en dialog med Utenriksdepartementet og gjennomførte i 2016 flere møter med embetsverket i departementet.

#### 2.1.1 Stortingsmelding om Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Meld S nr. 9 (2015 - 2016))

I april 2016 behandlet Stortinget Meld S nr. 9 (2015 - 2016), "Nasjonal forsvarsindustriell strategi", som regjeringen la frem i oktober 2015.

Behandlingen viste at det er bred politisk enighet på Stortinget om målet og rammene for strategien. Bl.a. var komiteen tydelig på at Forsvaret bør velge nasjonale leverandører når forholdene ligger til rette for det og at det ved anskaffelser fra utlandet skal kreves industrisamarbeidsavtaler som sikrer norsk forsvarsindustri markedsadgang. Det bidrar til å legge til rette for stabile og forutsigbare rammebetingelser som er helt nødvendige for å videreføre og styrke forsvarsindustrien.

En enstemmig komite sluttet seg til at det bør være et mål for strategien å videreføre og styrke en internasjonalt konkurransedyktig norsk forsvarsindustri med evne til helt eller delvis å utvikle, produsere og understøtte



Melding til Stortinget om Nasjonal forsvarsindustriell strategi.

### PRIORITERTE UTVALGTE TEKNOLOGISKE KOMPETANSEOMRÅDER SOM ER VESENTLIGE FOR FORSVARETS BEHOV OG NASJONALE SIKKERHETSINTERESSER:

1. **Kommando-, kontroll- og informasjons-, beslutningsstøtte- og kampsystemer (inkludert radarsystemer)**
2. **Systemintegrasjon**
3. **Autonome systemer**
4. **Missilteknologi**
5. **Undervannsteknologi**
6. **Ammunisjon, siktemidler, fjernstyrte våpenstasjoner og militært sprengstoff**
7. **Materialteknologi spesielt utviklet og/eller bearbeidet for militære formål**
8. **Levetidsstøtte for militære land-, sjø- og luftsystemer**



forsvarsmateriell og systemer innenfor prioriterte teknologi- og produktområder som er viktige for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser og Forsvarets behov.

Komiteens innstilling er tydelig på behovet for å satse på forskning og utvikling og at det er et offentlig ansvar å finansiere forskning og utvikling i tilknytning til større forsvarsanskaffelser. Den etablerte samarbeidsmodellen for teknologi- og produktutvikling mellom Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt og forsvarsindustrien forutsettes videreført.

Komiteen sa seg enig i at det etableres åtte teknologiske kompetanseområder som er vesentlige for Forsvarets behov og nasjonale sikkerhetsinteresser og at forholdene blir lagt best mulig til rette for å videreutvikle og styrke norsk forsvarsindustri innenfor disse områdene. En samlet komitee forutsatte videre at ved anskaffelser av materiell der norsk industri har forutsetninger for å levere kosteffektive løsninger som møter Forsvarets behov, og som er relevante for å opprettholde industriell kompetanse innenfor de åtte teknologiske kompetanseområdene, bør Forsvaret benytte nasjonal industri. Dette er avgjørende for å opprettholde nasjonal industriell kompetanse som er nødvendig for å styrke forsvarsevnen og for å ivareta behovet for leveringssikkerhet og nasjonal beredskap. Komiteen er også innforstått med at konkurranse i det norske markedet innen de prioriterte teknologiområdene legger til rette for at utenlandske konkurrenter som opererer ut fra lukkede hjemmemarkeder, av strategiske hensyn, kan presse norsk industri.

Det anses å være av vesentlig betydning for å ivareta nasjonens sikkerhetsinteresser at norsk forsvarsindustri sikres markedsadgang internasjonalt, da slik adgang er en forutsetning for å kunne opprettholde og videreutvikle forsvarsindustrien i Norge. Derfor forutsettes det i innstillingen at når Forsvaret anskaffer materiell fra utlandet, som har relevans for norsk forsvarsindustriens evne og muligheter til å opprettholde og videreutvikle kompetanse og teknologi innenfor de åtte teknologiområdene, skal det stilles krav til utenlandske leverandører til Forsvaret om forpliktende industrisamarbeidsavtaler. Dette skal også være hovedregelen når anskaffelsen gjennomføres etter prosedyrene i Forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (FOSA) som gjennomfører EUs direktiv om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser i norsk rett.

Eksport av forsvarsmateriell forutsetter støtte fra norske myndigheter. Derfor er det viktig at komiteen enstemmig støtter

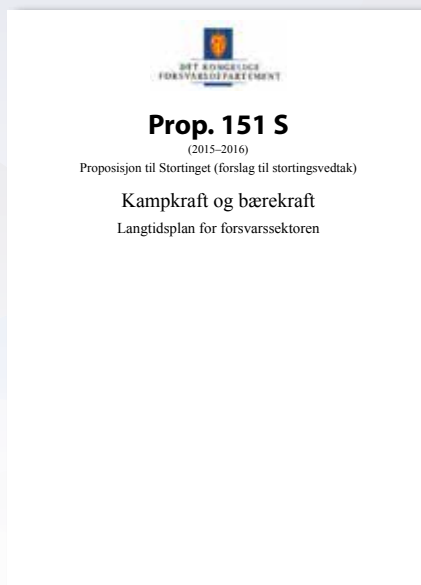
at regjeringen viderefører ordningen med myndighetsstøtte til markedsføring for eksport av forsvarsmateriell og at komiteen understreker viktigheten av at industrien får støtte også på politisk nivå. I denne sammenheng er det viktig at et bredt flertall i komiteen også støtter at regjeringen viderefører dagens retningslinjer for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Det er også enighet om at det vil være positivt å etablere en ordning for myndighetssalg av forsvarsmateriell fordi det vil styrke norsk forsvarsindustri konkurransevne.

Med de presiseringene som fremgår av komiteens innstilling ligger forholdene godt til rette for at den forsvarsindustrielle strategien vil sikre at norsk forsvarsindustri kan fortsette å bidra til nasjonal sikkerhet og til å styrke forsvarsevnen ved å levere løsninger som møter Forsvarets behov. Det er en forutsetning for at industrien skal forbli internasjonalt konkurransedyktig og bidra til nasjonal verdiskapning, industriell utvikling, arbeidsplasser og betydelige inntekter for Staten.

### 2.1.2 Ny langtidspan for Forsvaret (LTP)

FSi ga innspill til behandlingen og deltok på høring i Stortinget om Langtidspanen for Forsvaret

FSi la i sitt innspill vekt på at norsk industri har kompetanse og kapasitet på mange områder som kan støtte Forsvaret også i krise og krig. Det forutsetter imidlertid at forholdene legges til rette gjennom



Langtidspan for Forsvaret "Kampkraft og bærekraft"

langsiktig strategisk samarbeid mellom Forsvaret og industrien innenfor prioriterte områder. Det innebærer at industrien også i fredstid understøtter Forsvaret på de samme områdene som forutsatt i krise og krig. Langsiktige gjensidig bindende strategiske samarbeidsavtaler, som gjør det mulig for industrien å foreta nødvendige investeringer i infrastruktur, kompetanse og kapasitet må da etableres, og Forsvaret må forholde seg til norsk industri som en strategisk partner.

### 2.1.3 Ny lov om offentlig anskaffelser – Videreføring av unntaksbestemmelsen i EØS-avtalens art. 123 i loven

Nærings- og fiskeridepartementet fremmet tidlig i 2016 en proposisjon (lovforslag) om endring i Lov om offentlige anskaffelser. Det ble foreslått at unntaket for anskaffelser som faller inn under EØS-avtalens artikkel 123 skulle legges i en forskrift og ikke videreføres i loven. FSi fikk gjennomført en juridisk betenkning som konkluderte med at forslaget skaper usikkerhet om den videre praktisering og forvaltning av unntaksbestemmelsen. På sikt kunne det være svært uheldig for forsvarsindustriens rammebetingelser. På denne bakgrunn tok FSi initiativ overfor partiene på Stortinget til å endre lovforslaget. Initiativet ble godt mottatt og Stortinget vedtok å videreføre bestemmelsen i loven i samsvar med FSIs forslag.

### 2.1.4 Nye ubåter

Med en økonomisk ramme som antas å ha et omfang på mellom 20 og 30 milliarder kroner er anskaffelsen av nye ubåter, etter kampflyene, den nest største anskaffelsen i Forsvaret noen gang. Undervannsteknologi er et av de teknologiske kompetanseområdene som den nasjonale forsvarsindustrielle strategien definerer som en del av nasjonens vesentlige sikkerhetsinteresser. Videre er omfanget og varigheten av prosjektet og levetiden, som tilsammen kan bli mellom 40 og 50 år, av en slik størrelsesorden at valget av samarbeidsnasjon har strategiske implikasjoner som favner langt videre enn selve ubåtprogrammet. Ubåtanskaffelsen er derfor helt avgjørende for å sikre fortsatt styrking og videreutvikling av en internasjonalt konkurransedyktig norsk forsvarsindustri.

Dialogen med myndighetene om industrielle muligheter i tilknytning til den forestående anskaffelsen av nye ubåter ble videreført i 2016. FSi deltar sammen med bl.a. NFD, LO. Fellesforbundet m. fl. i Industrigruppe ubåt som ledes av Forsvarsdepartementet. Ut over dette har foreningen en løpende dialog med

prosjektet for å sikre at industriens interesser ivaretas best mulig i forbindelse med anskaffelsen. Internt drives arbeidet av FSIs ubåtutvalg som består av KAT i bedriftene, styrets nestleder og administrerende direktør.

I tiden fram til kontraktsinngåelse i 2019 blir det viktig å sikre at de industrielle avtalene som skal inngås i tilknytning til anskaffelsen blir i samsvar med Stortingets ambisjoner, slik at senest når kontrakten undertegnes foreligger det forpliktende avtaler mellom norsk industri og ubåtelverandøren og dens underleverandører og myndigheter som sikrer at de industrielle ambisjonene blir realisert som forutsatt.

I 2016 har FSI hatt fokus på å sikre at forsvarsindustriens interesser blir ivaretatt ved gjennomføringen av prosjektet. Ved Stortingets behandling av investeringsproposisjonen våren 2016 (Innst. 353 S (2015-2016)) var komiteens medlemmer enige om følgende enstemmige merknad:

**“Komiteen har merket seg at det nå gjenstår to produsenter som konkurrerer om en eventuell leveranse av ubåter til Sjøforsvaret. Disse er ThyssenKrupp Marine Systems (tkMS) i Tyskland og Direction des Constructions Navales Services (DCNS) i Frankrike. Komiteen viser i denne forbindelse igjen til Innst. 337 S (2014–2015) og understreker at norsk industri skal sikres best mulig grunnlag for å kunne utvikle og levere kampsystemet til de norske ubåtene og til fremtidige leveranser av samme eller tilsvarende type ubåt fra den leverandøren Norge velger.**

**Komiteen understreker at før det eventuelt skal inngås kontrakt om leveranse av ubåter, skal det inngås en overordnet strategisk og langsiktig industrisamarbeidsavtale hvor leverandøren/leverandørnasjonen forplikter seg til ulike former for industrisamarbeid tilsvarende ubåtenes anskaffelsesverdi. Samarbeidet skal styrke den fremtidige ubåtkapasiteten samtidig som den sikrer norske industrileveranser, med målsetting**

**om en betydelig nasjonal verdiskaping. Herunder vil både direkte og indirekte industrisamarbeidsavtaler, så vel som drifts- og vedlikeholdssamarbeid, kunne inngå i den samlede vurderingen. Komiteen legger til grunn at det strategiske samarbeidet vil gå utover selve byggeverftet og at samarbeidet primært vil være mot vertets nasjonale myndigheter. Indirekte industrisamarbeid utenfor selve ubåtanskaffelsen vil derfor kunne være vel så viktig som direkte industrisamarbeid innunder selve anskaffelsen mot byggeverftet.»**

Ved behandlingen av proposisjonen om endringer av Forsvarsbudsjettet for 2016 (Innst. 353 S (2015–2016)) gjentok et bredt flertall i komiteen hovedlinjene i ovenstående merknad.

Dette er sterke og tydelige signaler til både markedet og utenlandske myndigheter om at industridelen av ubåtprosjektet er svært viktig for Norge.

Tidlig i 2016 besluttet FD å gå videre med to leverandører: ThyssenKrupp Marine Systems (tkMS) i Tyskland og Direction des Constructions Navales Services (DCNS) i Frankrike.

I etterkant av nedvalget intensiverte FD og Sjøforsvaret dialogen med tyske og franske myndigheter.

I juni ble det gjennomført en workshop med norsk industri hos det tyske anskaffelsesmyndigheten for forsvarsmateriell, BAAINBw. Arrangementet samlet bred deltagelse fra den tyske anskaffelsesorganisasjonen. I september gjennomførte FSI, i samarbeid med vår franske søsterorganisasjon GICAN og med støtte fra den franske anskaffelsesorganisasjonen DGA og Forsvarsdepartementet, et arrangement i Paris, der myndigheter og industri i begge nasjoner diskuterte industrielle muligheter i forbindelse med en eventuell ubåtanskaffelse fra Frankrike. Som en oppfølging

av arrangementet i Paris arrangerte FSI en industridag i Oslo i desember for den franske ubåtprodusenten DCNS.

Utover dette har FSI hatt løpende kontakt med aktuelle leverandører av ubåtene og søsterorganisasjoner i de respektive nasjonene for å legge til rette for fremtidig industrisamarbeid i tilknytning til anskaffelsen.

## 2.1.5 Støtte til internasjonal markedsføring

Samarbeidet mellom FSI og myndighetene om markedsstøtte til eksport av forsvarsmateriell ble videreført i 2016. Representanter fra Forsvarsdepartementet og Forsvaret deltok på en rekke utstillinger og demonstrasjoner i samarbeid med industrien, og på industriseminarer arrangert av FSI i samarbeid utenlandske samarbeidspartnere. I 2016 støttet myndighetene bl.a. aktiviteter i Australia, Canada, Chile, , Finland Frankrike ,India, Polen, Storbritannia, Sør-Korea, Tyskland og USA.

For å kunne hevde seg i konkurransen i det internasjonale forsvarsmarkedet og hjemme, er det avgjørende for industrien å ha solid støtte fra egne myndigheter. Myndighetenes engasjement og involvering bidrar til å gi markedsadgang og til å skape tillit hos utenlandske brukere til at det norsk industri tilbyr faktisk leverer den funksjonalitet og ytelse som etterspørres. Flere nasjoner etterspør myndighetsengasjement, enten i form av at det inngås kontrakt direkte med myndighetene om leveranser av materiell, eller at myndighetene tilrettelegger for anskaffelsen, hreunder at det etableres samarbeid om f.eks. opplæring, reservedeler og etterforsyning som en del av en totalpakke. I en del tilfeller er det denne pakken, som også inkluderer myndighetene i en rolle, som avgjør valg av leverandør. Bedriftene og foreningen er svært tilfreds med støtten norske myndigheter yter til markedsføring av norsk forsvarsmateriell internasjonalt.



Denne side:  
Siri Lill Mannes leder panelsamtale under INFO/ERFA 2016. Fra venstre: Ben Fitzgerald, Petter Muren og John-Mikal Størdal

Til venstre, neste side:  
Statssekretær Øystein Bø åpnet FSI messen 2016

Til høyre, neste side:  
Den norske paviljongen Eurosatory

## 2.2 FSi-arrangementer

### 2.2.1 INFO/ERFA 2016

INFO/ERFA 2016 samlet mer enn 280 deltakere. Konferansen ble gjennomført 13. og 14. april og hovedtema var "Nasjonal forsvarsindustriell strategi".

Statssekretær Øystein Bø fra Forsvarsdepartementet åpnet konferansen I de to dagene konferansen varte fikk deltagerene høre representanter fra FD, Forsvarsmateriell og Forsvaret i Norge og Finland diskutere implementeringen av den forsvarsindustrielle strategien og mulige veivalg for understøttelse av Forsvarets materiell. Industrien bidro med orienteringer om den pågående restruktureringen av nordisk forsvarsindustri, industrielle løsninger for vedlikehold og drift av forsvarsmateriell og ringvirkningseffektene av F-35 programmet. En separat sekvens var avsatt til å belyse utviklingstrekk innenfor autonome systemer, EUs satsning på forsvarsforskning og USAs kraftsamling om å realisere "The third offset strategy".

Konferansen ble avsluttet med orienteringer om status og planer for materiellinvesteringsprosjekter i Forsvaret fra kapasitetsområdene i Forsvarsmateriell.

Miniutstillingen i forbindelse med konferansen var fulltegnet med 33 av medlemsbedriftene benyttet anledningen til å presentere seg.

thyssenkrupp Marine Systems var platinum-sponsor for INFO/ERFA 2016. Deres sponsorpresentasjoner, som samlet mer enn 150 deltagere, ga tilhørerne innblikk i hva som foregår, og ikke minst hva som forventes av utvikling, innenfor ubåtverdenen på kort og lang sikt. Det sikkerhetspolitiske bakteppet ble presentert av professor Janne Haaland Matlary. Øvrige sponsorer var Boeing og Raytheon.

### 2.2.2 Leverandørseminar og FSi-messe

FSi arrangerte Leverandørseminar og FSi-messe i Fanehallen og på artilleriloftet på Akershus festning 14. og 15. september 2016. Statssekretær i Forsvarsdepartementet, Øystein Bø åpnet arrangementet. Vert for årets arrangement var Vinghøg AS. Seminaret og messen er en møteplass der små og mellomstore bedrifter i foreningen kan drøfte samarbeidmuligheter med de store bedriftene og presentere seg for hverandre.

76 av FSi sine medlemsbedrifter deltok på arrangementet. Av disse hadde 58 bedrifter egen stand på utstillingen. På den åpne utstillingsdagen var det bred deltakelse av representanter fra Forsvarsdepartementet, Forsvaret og utenlandske leverandører til Forsvaret med interesse for samarbeidspartnere i Norge. Til sammen var det om lag 600 personer til stede på arrangementet – ca 200 fra medlemsbedriftene og vel 400 besøkende.

Leverandørseminaret inneholdt presentasjoner fra Kongsberg Defence & Aerospace, NAMMO, Thales Norway og Vinghøg, om aktuelle prosjekter der det er aktuelt å knytte til seg underleverandører og samarbeidspartnere. I løpet av arrangementet ble det gjennomført 118 planlagte møter mellom interesserte potensielle leverandører, og de nevnte fire bedriftene samt AIM Norway og Heli-One.

Det ble også gitt en kort oppdatering fra FD om Samarbeid mellom industrien og forsvarssektoren, samt overordnet beskrivelse av omstruktureringen i FD.

Årets FSi-messe sammenfalt i tid med at Forsvarets Forum var vert for den årlige European Military Press Association congress. Mer enn 50 journalister fra militære tidsskrifter i hele Europa besøkte utstillingen og FSi gjennomførte en orientering for gruppen om norsk forsvarsindustri og samarbeidet mellom Forsvarssektoren og industrien.

### 2.2.3 Forsvarsutstillinger i 2015

#### 2.2.3.1 DEFEXPO 2016, Goa, India

For andre gang arrangerte FSi en norsk paviljong på DEFEXPO. Dette er den største og viktigste indiske forsvarsutstillingen. Fem FSi bedrifter deltok på standen som var godt besøkt av representanter fra både industri og myndigheter i India og av flere offisielle delegasjoner. Bedriftene fikk også besøk av den indiske forsvarsministeren Manohar Parrikar.

Forsvarsdepartementet deltok med en offisiell delegasjon, og den norske ambassaden var representert ved ambassadøren og forsvarsattacheen. I tilknytning til arrangementet ble det gjennomført en mottagelse for de norske deltagerne og deres inviterte gjester fra India og andre nasjoner, med ambassadør Nils Ragnar Kamsvåg som vert.

#### 2.2.3.2 Eurosatory 2016, Paris, Frankrike

FSi hadde fellesstand på Eurosatory for fjerde gang. Dette er en av de to største og viktigste forsvarsutstillingene i Europa. 8 bedrifter var utstillere på FSis stand. Ytterligere 8 FSi-bedrifter hadde egne stands på utstillingen som hadde totalt 1572 utstillere fra 56 land og mer enn 57000 besøkende. Den norske standen var godt besøkt av både representanter fra industri og myndigheter. Forsvarsdepartementet deltok med en offisiell delegasjon.

#### 2.2.3.3 Farnborough Airshow 2016, Farnborough, UK

FSi hadde igjen fellesstand på Farnborough Air Show, etter gode tilbakemeldinger fra utstillingen i 2014, da foreningen hadde sin første stand på denne utstillingen. FIA er en av de to største og eldste flyutstillingene i Europa. Fem bedrifter deltok på FSi sin fellesstand. Utstillingen hadde vel 1500 utstillere med et gjennomsnitt på mer enn 20000 besøkende pr dag i de syv dagene utstillingen varer. FSis stand var godt besøkt både av representanter fra industri og myndigheter.



Forsvarsdepartementet deltok også her med en offisiell delegasjon.

#### 2.2.3.4 MSPO 2016, Kielce, Polen

Som en oppfølging av forsvarsmateriell-utstillingen MSPO 2015, da Norge var "Lead Nation", organiserte FSi, i samarbeid med FD og Forsvaret, på nytt en norsk paviljong på utstillingen. FD og tolv FSi-bedrifter, gikk sammen om en markering av polsk-norsk samarbeid på forsvars- og forsvarsmateriellområdet. MSPO har utviklet seg til å bli en viktig møteplass som samler bred deltagelse fra mange nasjoner. Det gir gode muligheter for å utnytte messen til å pleie bilaterale kontakter, i tillegg til at messen er svært betydningfull for å utvikle samarbeidsrelasjonene med Polen.

#### 2.2.4 Statsbesøk til Finland – Forsvarsindustriarrangement i Helsinki

I anledning kongeparets statsbesøk til Finland i september arrangerte FSi og vår finske søsterorganisasjon AFDA et seminar om forsvarsindustrisamarbeid i Helsinki. Kong Harald V deltok under åpningstalen som Forsvarsminister Ine Eriksen Søreide holdt. Arrangementet var en integrert del av programmet til Innovasjon Norges næringslivdelegasjon i tilknytning til besøket.

Mer enn 70 deltagere fra begge nasjoner deltok, inkludert representanter fra 10 medlemsbedrifter og en offisiell delegasjon fra Forsvarsdepartementet, som bl.a. ble ledsaget av Generalinspektøren for Hæren Genralmajor Odin Johannessen og Sjef operasjonsavdelingen/FOH Kontreadmiral Nils Stensønes. I forbindelse med seminaret fikk Kongen en demonstrasjon av luftvern-systemet NASAMS som KONGSBERG har levert til det finske forsvaret.

#### 2.2.5 Offisielt besøk til Canada – Forsvarsseminar i Ottawa

I forbindelse med kronprinsparets offisielle besøk til Canada i november 2016, arrangerte FSi i samarbeid med Canadian Global Affairs Institute (CGAI), og med støtte fra Innovasjon Norge, et forsvarsseminar i Ottawa. Arrangementet samlet mer enn 130 deltagere fra Norge og Canada, både myndigheter og industri. Kronprinsen deltok på deler av seminaret. Blant innlederene var Næringsminister Monica Mæland og Sjef FST, Generallojtnant Eirik Gustavsson. Forsvarsdepartementet deltok med en delegasjon ledet av stedfortredende materielldirektør John Laugerud.

#### 2.2.6 Frokostmøter med representanter fra andre nasjoners myndigheter

FSi arrangerte frokostmøter for medlemsbedriftene med forsvarsattacheene fra Finland og Frankrike h.h.v. i januar og mars.

#### 2.2.7 Teknologidager med forsvarsgrenene

I samarbeid med Cyberforsvaret arrangerte FSi teknologidager på Jørstadmoen i juni. Det ble også arrangert en teknologidag med Hæren på Rena i april. Formålet med teknologidagene er å skape en arena for dialog og informasjonsutveksling mellom brukermiljøene i forsvarsgrenene og forsvarsindustrien, og å bidra til å øke kompetansen om norsk forsvarsindustri teknologi og rolle på alle nivåer i Forsvaret organisasjon. Arrangementene besto av en utstilling, orienteringer om forsvarsgrenenes organisasjon og planer for fremtidig utvikling, samt presentasjoner av konkrete problemstillinger på områder der Forsvaret søker nye løsninger for sine operative behov.

#### 2.2.8. Innovasjonsdag på Krigsskolen

For første gang var norsk forsvarsindustri invitert til å delta på Kadettsammfunnets arrangement Innovasjonsdagen 2016 på Krigsskolen på Linderud. Det var et særlig ønske fra Kadettsammfunnet å sette fokus på teknologiens betydning for fremtidens hær. I tillegg til orienteringer fra industrien om bl.a Teknologiske trender, Informasjonssystemet på hærens moderniserte CV 90 (ICS) og programmerbar ammunisjon, deltok 18 av FSis medlemsbedrifter på teknologimessen, og demonstrerte teknologi og materiell for fremtidige offiserer i Hæren.

#### 2.2.9 US Government Procurement Regulations FAR/DFARS treningsseminar

I samarbeid med Kongsberg Defence & Aerospace og Nammo arrangerte FSi et treningsseminar 13. og 14. juni der man tok for seg de ulike bestemmelsene i det amerikanske anskaffelsesreglementet (FAR/DFARS). I overkant av 100 deltagere fra medlemsbedrifter deltok på arrangementet, noe som viser at det er et behov for spesifikk informasjon om dette temaet.

#### 2.2.10 Miniseminar om ressurs-samarbeidet i NATO og besøk til NATO Communications and Information Agency (NCIA)

I september arrangerte FSi, i samarbeid med den norske NATO-delegasjonen i Brussel, et miniseminar om ressurs-samarbeidet i NATO med særlig fokus på anskaffelser innenfor kommando-, kontroll-, kommunikasjons-, og informasjonssystemer. Dagen etter seminaret, som fant sted i Brussel, besøkte bedriftene som deltok NATO Communications and Information Agency (NCIA) i den Haag, hvor det ble gitt orienteringer om prosjektvirksomheten i NCIA og de norske bedriftene fikk anledning til å presentere seg overfor NCIA's fagmiljøer.



Til venstre:  
HKH Kronprins Haakon var tilstede på forsvarsseminar i Ottawa.



Til høyre:  
Kadettene på Krigsskolen viste stor interesse for Black Hornet nanohelikopter

## 2.3 Informasjonsvirksomheten

Samarbeidet med tidsskriftet Militærteknikk ble videreført i 2016. FSi disponerer fire sider i hver utgave som benyttes til å profilere foreningens virksomhet. På denne måten når FSi frem til nærmere 4000 lesere, og dette er et viktig supplement til FSi's nettsider. [www.fsi.no](http://www.fsi.no) er det viktigste mediet for formidling av informasjon til medlemmene og offentligheten og et sentralt verktøy for å drive foreningen på en effektiv måte.

FSi har ved flere anledninger i 2016 blitt omtalt i media i.f.m. viktige saker for foreningen, bl.a. ubåtprosjektet, behandlingen av stortingsmeldingen om forsvarsindustriell strategi og eksport av forsvarsmateriell.

I 2016 ble det for femte gang publisert en statistikk for norsk forsvarsindustri. Statistikken er utarbeidet av Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), i samarbeid med FSi. Statistikken inneholder viktig informasjon som dokumenterer aktiviteten og utviklingen i forsvarsindustrien i Norge. Statistikken er gjenstand for årlig oppdatering og innholdet utvikles etter hvert som vi høster erfaringer.

På den årlige samlingen for de norske forsvarsattachéene i utlandet holdt FSi en orientering om norsk forsvarsindustri og det ble arrangert møter mellom attachéene og interesserte bedrifter. I april holdt FSi en presentasjon av norsk forsvarsindustri for de utenlandske attachéene akkreditert til Norge.

FSi har ut over dette deltatt med presentasjoner og innlegg på forskjellige konferanser og seminarer i inn- og utland i løpet av året.

## 2.4 Industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utlandet

FSi samarbeider med FD for å følge opp industridimensjonen i kampflyprosjektet og andre store anskaffelser fra utlandet. Kampflyprosjektet er gitt en bredere omtale i et eget pkt 2.6. I 2016 har aktiviteten bl.a. vært rettet mot forberedelsene til anskaffelser av nye ubåter, nytt artilleri, P-8 maritime overvåkningsfly og oppfølging av inngåtte avtaler.

## 2.5 Internasjonalt samarbeid

### 2.5.1 Bilateralt samarbeid

FSi har løpende kontakt med samarbeidspartnere i flere nasjoner for å legge til rette

for dialog og informasjonsutveksling mellom norske og utenlandske bedrifter. I løpet av 2016 ble det gjennomført arrangementer i samarbeid med bl.a. AFDA i Finland, GICAN i Frankrike, BDSV i Tyskland og CGAI i Canada.

### 2.5.1.1 USA

USA er det største og viktigste eksportmarkedet for norsk forsvarsindustri. Eksporten til USA utgjør om lag 50 % av norsk eksport av lisenspliktig materiell.

Norsk forsvarsindustri samarbeider tett med de største amerikanske forsvarsbedriftene og på mange områder eksisterer strategiske samarbeidsavtaler som gjenspeiler relasjoner som har vokst og blitt sterkere gjennom mange år. De strategiske relasjonene mellom norsk og amerikansk forsvarsindustri ble ytterligere styrket gjennom FLIRs oppkjøp av Prox Dynamics. Dette er første gang en amerikansk forsvarsleverandør gjør en investering av denne størrelsesorden i Norge.

Videre har norske bedrifter i USA, årlig en omsetning på mellom 2 og 3 milliarder kroner i det amerikanske forsvarsmarkedet. Samarbeidet mellom Norge og USA på forsvarsmateriellområdet er i sterk vekst. Hoveddriveren i denne sammenheng er F-35 programmet, men det er også betydelig aktivitet på andre områder som f.eks. ammunisjon, kommunikasjonssystemer, nano-helikoptre, rakettmotorer, luftvern og elektronikk.

Samtidig er USA Norges største og viktigste allierte. Relasjonen til USA er derfor av stor viktighet for både nasjonen og forsvarsindustrien. Selv om forholdet både til myndighetene og amerikansk forsvarsindustri overveiende må sies å være svært godt, er det fortsatt utfordringer for norsk forsvarsindustri knyttet til proteksjonisme og handelshindringer. Til dels er dette i strid med intensjonene i samarbeidsavtalene på forsvarsmateriellområdet mellom de to nasjonene. På denne bakgrunn intensiverte, mot slutten av 2016, norske myndigheter, anført av Forsvarsdepartementet, dialogen med amerikanske myndigheter for å utrede mulighetene for å lette norsk forsvarsindustri's markedsadgang i USA. Dialogen har så langt vært oppløftende og det er etablert en egen arbeidsgruppe mellom de to lands forsvarsdepartement for å avklare hvorvidt det kan iverksettes tiltak som kan bidra til å sikre at intensjonene i avtaleverket på forsvarsmateriellområdet etterleves bedre, og til å løfte norsk industri's status som leverandør i det amerikanske forsvarsmarkedet. FSi har i 2016 vært en pådriver for

å få dette arbeidet igangsatt og bidratt med innspill til prosessen.

### 2.5.2 NATO

#### 2.5.2.1 NATO Industrial Advisory Group (NIAG)

NIAG er en komite i NATO som er ansvarlig for å gi råd til alliansen i spørsmål av betydning for utvikling av alliansens militære kapasiteter og industriens rolle i den sammenheng, og for å gjennomføre teknologistudier på oppdrag fra kapasitetsutviklingsmiljøene i NATO. NIAG rapporterer til Conference of National Armament Directors som er materiell-direktørenes forum i NATO's sivile beslutningsstruktur. FSi er nasjonal representant for Norge i NIAG.

NIAG gir NATO tilgang til nesten 5000 virksomheter, hvorav 80% er små og mellomstore bedrifter. I 2016 samlet NIAG mer NIAG enn 300 selskaper fra begge sider av Atlanteren for å samarbeide om et bredt spekter av studier innenfor bl.a. rakettforsvar, ikke-dødelige våpen og "big data." Dette arbeidet gir bedriftene som deltar innsikt i alliansens utvikling av kapasiteter og fremtidige krav til systemer og løsninger og resultatene fra studiene inngår som en del av underlaget for NATOs kapabilitetsutvikling. Forsvarsindustriens betydning for alliansens evne til å løse sine oppdrag blir stadig mer vektlagt i NATO. Dette skyldes ikke minst at NIAG har nedlagt et betydelig arbeid for å formidle informasjon internt i alliansen og til medlemslandene. Forståelsen for at forsvarsindustrien er en strategisk ressurs for alliansen er raskt økende. NIAG blir tatt med på råd i utviklingen av alliansens overordnede strategier. Arbeidet med å legge til rette for et tettere industrisamarbeid mellom Europa og USA ble videreført i 2015.

Det er store investeringsprogrammer under planlegging i NATO som f.eks. MissileDefence, JISR, og erstatning for NATOs luftovervåkningskapasitet, som i dag leveres av AWACS-flyene der norsk industri tidligere har hatt betydelige leveranser. De viktigste oppgavene i 2016, utover oppfølging av aktuelle programmer, har vært styrking av dialogen med Allied Command Transformation (ACT) om et rammeverk for dialog mellom industrien og ACT, samt å gi innspill til NATO toppmøtet i Warszawa som fant sted i juli 2016.

Studievirksomheten i regi av NIAG ble videreført i 2016. Norske bedrifter deltok i flere av studiene. (Vedlegg 10)



### 2.5.3 Aerospace, Space and Defence Industries Association of Europe (ASD)

ASD er en forening for de største fly-, romfarts- og forsvarsløseleverandørene i Europa og deres nasjonale interesseorganisasjoner. Foreningen har et eget sekretariat som er lokalisert i Brussel og har som hovedoppgave å påvirke industriens rammebetingelser på Europeisk nivå. FSI er medlem i ASD.

ASD har vært under omorganisering siden 2012. Restrukturering og omorganiseringen av ASD pågår fortsatt. Arbeidet gir resultater. ASD er nå etablert som en viktig aktør i Brussel og arbeider aktivt mot EU-kommisjonen, European Defence Agency og andre viktige aktører for å styrke forsvarsindustriens rammebetingelser i Europa.

Forsvarsdimensjonen får høy prioritet i ASD sekretariatet. Som følge av dette blir ASD nå involvert i de uformelle dialogene som går i forkant av nye initiativ fra EU-kommisjonen og EDA. ASD har også produsert en rekke policydokumenter det siste året som øker forståelsen for forsvarsindustriens utfordringer i Europa.

Som følge av at ASD har blitt mer aktive på forsvarsområdet har også arbeidet i ASD Defence Business Unit (DBU) blitt revitalisert. I løpet av 2016 har DBU bidratt til kommisjonens evalueringer av direktivene som ble vedtatt i 2009, i forbindelse med behandlingen av den såkalte «defence package». Videre har ASD spilt en viktig rolle som dialogpartner for kommisjonen i forbindelse med utviklingen av European Defence Action Plan, som ble lagt frem i slutten av november i 2016, og i forberedelsene til oppstarten av et europeisk program for forsvarsforskning (Preparatory Action) som skal iverksettes i løpet av 2017

Adm. dir. FSI, Torbjørn Svengård er siden høsten 2014 medlem i ASD Business unit Defence.

### 2.5.4 Nordisk Samarbeid

Det nordiske samarbeidet ble videreført innenfor rammen av samarbeidsavtalen mellom de fire foreningene som ble undertegnet høsten 2012. Danmark hadde formannskapet i Joint Nordic Defence Industry Cooperation Group (JNDICG) i 2016. Samarbeidet mellom foreningene har fortsatt en positiv utvikling, særlig i forhold til å ta frem og formidle felles posisjoner til ulike initiativ i EU på forsvarsområdet.

Foreningene samarbeider også for å påvirke omstillingen av den Europeiske foreningen ASD, se pkt. 2.5.3.

Dialogen med det nordiske forsvarssamarbeidet, NORDEFECO, ble videreført. Det ble gjennomført møter med Political Steering Committee i materielldirektørkonfigurasjon og Cooperation Area Armaments..

Det er fortsatt krevende å få til et omfattende nordisk forsvarsindustrisamarbeid.

## 2.6 Nye Kampfly

Foreningen legger ned mye arbeid for å ivareta norsk industris interesser i Kampflyprosjektet.

FSi har i 2016 arbeidet aktivt overfor Forsvarsdepartementet, Stortinget og andre interessenter for å legge forholdene til rette for at norsk industri skal få størst mulig utbytte av anskaffelsen.

Gjennom deltagelsen i F-35 industriforum har dialogen med FD blitt videreført. Det har vært regelmessig kontakt mellom foreningen og Forsvarsdepartementet.

Den positive utviklingen i implementeringen av industriplanene fortsatte i 2016. Det ble løpet av året inngått flere nye avtaler. Det er fortsatt for tidlig, med tilfredsstillende

grad av sikkerhet, å påstå at målsettingen, om at norsk industri skal få oppdrag som i omfang tilsvarer anskaffelseskostnadene, blir nådd. Produksjonstakten i programmet er imidlertid på vei opp og det bidrar til at også leveransene fra de norske leverandørene til programmet vokser.

Utviklingen av JSM missilet til F-35 hos Kongsberg Defence and Aerospace AS er svært viktig for å sikre at den industrielle ambisjonen i programmet blir realisert. Programmet har god fremdrift og flere viktige milpæler i utviklingen ble nådd i løpet av 2016. Prosjektet er det største utviklingsprosjektet i Norge noensinne med en økonomisk ramme på 8,2 mrd NOK. Prosjektet involverer mere enn 100 norske underleverandører, de fleste av disse er små og mellomstore bedrifter.

Arbeidet med å integrere NAMMOs APEX ammunisjon ble videreført i 2016. Ammunisjonen integreres med midler fra utviklingsprogrammet for F-35 (SDD). Det sikrer at APEX blir en del av basis-konfigurasjonen for F-35.

At det er god fremdrift i både APEX og JSM betyr ikke at det er automatikk i at systemene blir anskaffet av partnernasjonene i F-35 programmet. Derfor er det viktig at arbeidet videreføres med full kraft. Også gjennomføringen av Lockheed Martins industriplan vil kreve mye arbeid i årene som kommer. Her gjenstår det fortsatt mye før planen gir det industrielle utbyttet av prosjektet som er forventet.

Kampflyprosjektet arbeider fortsatt med et nasjonalt konsept for understøttelse av flyene. I denne forbindelse foretas det en avveining av hvilke oppgaver Forsvaret selv skal utføre og hvilke oppgaver det er aktuelt å sette bort til industrien. Videre er det fortsatt dialog med flere andre europeiske brukernasjoner om etablering av europeiske kilder for logistikk og vedlikehold som del av det verdensomspennende understøttelses-



systemet for F-35. Forsvarsdepartementet har som ambisjon å samarbeide tett med andre brukere av F-35 i Europa og å legge til rette for at norsk industri kan bli en del av det europeiske understøttelsesmiljøet for F-35. FSi er i kontinuerlig dialog med FD for å posisjonere norsk industri på dette området. I løpet av 2016 ble de første forespørselene på leveranser til understøttelsesprogrammet sendt ut. På tross av at norsk industri berømmes for gode besvarelser nådde ingen norske bedrifter opp i første runde. Dette er ikke tilfredsstillende og FSi er i dialog med FD for å sikre at norske myndigheter engasjerer seg for å legge til rette for at norsk industri skal komme med i understøttelsesprogrammet.

## 2.7 Internasjonal handel med forsvarsmateriell

Norsk forsvarsindustri er et resultat av at Forsvaret har operative behov som ikke kan dekket ved å anskaffe eksisterende materiell og systemer i markedet. Særnorske forhold gjør det helt nødvendig å utvikle materiell og systemer for å sikre at Forsvaret kan løse hele spekteret av oppgaver som forutsatt, for å ivareta vesentlige norske sikkerhetsinteresser og sikre evnen til å forsvare norsk territorium og interesser. En forutsetning for å videreføre en nasjonal forsvarsindustri i Norge, er eksport av materiell og systemer utviklet for Forsvaret. Det er to hovedårsaker til dette. Volumet som anskaffes til Forsvaret er for lite til å sikre en rimelig avkastning av investeringene i utvikling og produksjonsanlegg. Videre er det for lang tid (20 - 40 år) mellom hver gang Forsvaret anskaffer en bestemt kategori materiell eller system, til at det er mulig å opprettholde relevante nasjonale teknologiske kompetansemiljøer som understøtter Forsvaret, uten at disse miljøene styrkes og videreutvikles gjennom eksportkontrakter og/eller deltagelse i flernasjonale samarbeidsprosjekter.

De senere år har eksportandelen av forsvarsindustriens omsetning økt. Industriens omsetning til utenlandske kunder utgjør mer enn 50 % av totalomsetningen og de største norske forsvarsbedriftene henter over 80 % av omsetningen i utlandet. Uten eksport vil det ikke være økonomisk grunnlag for å drive utvikling og produksjon av forsvarsmateriell i Norge og følgelig heller ikke et industrielt kompetansemiljø som kan understøtte viktige systemer og materiell som Forsvaret trenger. Industrien må derfor ha rammevilkår som er forutsigbare og på linje med konkurrentenes. Samtidig opererer industrien på en arena som krever gode regler for å sikre en forsvarlig handel med forsvarsprodukter. Disse to hensynene er i utgangspunktet ikke motstridende.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge og norsk industris deltagelse i flernasjonale forsvarsmateriellprosjekter, er en forutsetning for at industrien skal kunne fortsette å styrke og videreutvikle et landbasert høyteknologisk kompetansemiljø med høy verdiskapning og betydelige ringvirkningseffekter i mange lokalsamfunn i hele landet. Et stabilt og forutsigbart regime for eksportkontroll er derfor helt avgjørende for å sikre Forsvaret tilgang til teknologi, kompetanse og infrastruktur i fred, krise og krig. Dette fremgår også av Innst. 185 S (2015-2016) "Nasjonal forsvarsindustriell strategi", der Utenriks- og forsvarskomiteen «har merket seg at eksport og internasjonalt samarbeid er en forutsetning for å videreføre en nasjonal forsvarsindustri som kan levere materiell og systemer til Forsvaret og understøtte Forsvarets virksomhet i fred, krise og krig.»

Bred politisk enighet om det norske regelverket for eksport av forsvarsmateriell og praktiseringen av dette bidrar til forutsigbarhet og er, sammen med en tydelig forsvarsindustriell strategi og solid forankring i Forsvarets langtidsplan, avgjørende for at Norge internasjonalt oppfattes som en troverdig aktør. Det styrker norsk forsvars-

industriens internasjonale konkurransekraft. Derfor er det betryggende at i Innst. 185 S (2015-2016) "Nasjonal forsvarsindustriell strategi" støttet et bredt flertall i Komiteen at «regjeringen viderefører dagens retningslinjer for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell.» Det tilsier at det er bred politisk enighet om at det ikke er aktuelt å endre eksportkontrollregimet og praktiseringen av dette. Det er i tråd med industriens forventninger i lys av den tydelige erkjennelsen i samme innstilling av behovet for en nasjonal forsvarsindustri som er avhengig av eksport.

Foreningen følger utviklingen av eksportkontrollregimet og praktiseringen av dette med stor oppmerksomhet. I 2016 bidro foreningen til Stortingets behandling av den årlige meldingen om eksport av forsvarsmateriell og deltok på åpen høring om saken i Utenriks- og forsvarskomiteen.

Foreningen har løpende dialog med Utenriksdepartementet, politiske partier og andre interessenter for å ivareta bransjens interesser på dette feltet.

## 2.8 Norwegian Aerospace Industry Cluster (NAIC)/ Luftfartsklynge

Et antall medlemsbedrifter gikk i januar 2011 sammen og dannet en «leverandørklynge» for logistikkstøtte, vedlikehold og oppdateringsaktivitet i forhold til luftfartøyer. Bakgrunnen for etableringen var at de tradisjonelle kompetansemiljøene innen sivil og militær luftfart var i ferd med å forsvinne samtidig som Forsvaret, spesielt ifm nyanskaffelser, etterspør industrielle totalløsninger for logistikk og teknisk støtte. Leverandørklyngen - Norwegian Aerospace Industry Cluster (NAIC) som består av 12 medlemsbedrifter - har en styringsgruppe med medlemmer fra fire av FSIs medlemsbedrifter. Styringsgruppen som sitter ett år ad gangen har siden etableringen jobbet





med å få på plass nødvendige felles initiativer og oversikter over bedriftenes relevante kapasiteter for bedre gjensidig nytte av hverandre.

Praktiske samarbeidsløsninger mellom bedriftene viste seg imidlertid vanskelig å få til. På denne bakgrunn besluttet FSIs styre i 2016, etter anbefaling fra NAIC å legge ned klyngen.

## 2.9 SMB-utvalg

Utvalgets formål er å arbeide for best mulige rammebetingelser for små- og mellomstore medlemsbedrifter i FSi. Utvalget har i 2016 bestått av seks representanter. Ett medlem har forlatt utvalget og blitt erstattet av et

nytt utvalgsmedlem. Styret i FSi utvidet i desember 2016 utvalget med ett utvalgsmedlem slik at utvalget deretter har syv medlemmer.

Utvalget har hatt fem ordinære arbeidsmøter i løpet av året. Sentrale aktiviteter har vært arbeidet med en OFU prosjektsøknad for utarbeidelsen av mal for en kvalitetsplan. Forsvarsmateriell er samarbeidspartner. På grunn av en uforutsigbar arbeidssituasjon for en nøkkelperson, har arbeidet med prosjektsøknaden blitt ytterligere forsinket, en OFU-søknad til Innovasjon Norge er nært forestående og målsettingen er å kunne presentere en mal for en kvalitetsplan som er akseptert av Forsvarsmateriell i løpet av 2017.

Oppfølging av Politietaten har også vært sentralt tema i SMB utvalget. Fokus har vært rettet mot kontakt med og profilering mot Politiet via FSi sine hjemmesider og invitasjoner til FSi messen.

## 2.10 Samfunnssikkerhet

Arbeidet innenfor Samfunnssikkerhet har i 2016 vært konsentrert innenfor SMB utvalgets aktiviteter mot Politietaten.

## 3 STRATEGI FOR 2017

### FSIs visjon:

**Forsvars- og sikkerhetsindustriens interesseorganisasjon og en viktig samarbeidspartner for myndighetene og Forsvaret.**

### 3.1 Overordnede mål for 2017

- Bidra til at Nasjonal forsvarsindustriell strategi implementeres i tråd med Stortingets føringer
- Bidra til å øke medlemsbedriftenes forretningsmuligheter i det norske forsvarsmarkedet
- Styrke medlemsbedriftenes eksportpotensial
- Utvikle nettverket mellom medlemsbedriftene
- Legge til rette for at små og mellomstore medlemsbedrifter blir mer konkurransedyktige i det norske forsvarsmarkedet.

Gi medlemsbedriftene tilbud om et e-læringskurs om etikk og antikorrupsjon.

Sikre politisk støtte til, og oppmerksomhet om, viktige saker for forsvarsindustrien i etterkant av Stortingsvalget i september 2017.

### 3.2 Rammebetingelser

#### 3.2.1 Myndighetsdialog

FSi samarbeider tett med Forsvarsdepartementet, Forsvaret, andre departementer og flere av de store interesseorganisasjonene i arbeidslivet. FSi skal videreføre den gode dialogen vi har med disse aktørene. I lys av at forsvarsmarkedet er monopolisert på kundesiden er det av særlig viktighet å videreutvikle den tette dialogen og samarbeidet vi har med Forsvarsdepartementet og Forsvaret. Det er en forutsetning for å sikre at rammebetingelsene til bransjen blir best mulig. Ettersom eksport og flernasjonalt samarbeid får økende betydning og Norge signaliserer øket deltakelse i slikt samarbeid er det også viktigere enn før å styrke dialogen med Utenriksdepartementet.

Forsvarsmateriell (FMA) er etablert som en etat underlagt Forsvarsdepartementet med ansvar for anskaffelse og forvaltning av materiell. FSi er i god dialog med etaten og legger vekt på å styrke denne dialogen.

Forsvarets forskningsinstitutt spiller en viktig rolle i utvikling og anskaffelse av materiell til Forsvaret. Instituttet driver også teknologisk forskning som er relevant for forsvarsindustrien. I tillegg er FFI ansvarlig for den praktiske oppfølgingen av samarbeidet om forsvarssforskning som er under oppseiling i Europa. Det er derfor en ambisjon å ytterligere utvikle dialogen med FFI.

Dialogen med myndighetene vil bli videreført i 2017.

#### Prioriterte oppgaver vil være:

- Bidra til å styrke og videreutvikle Forsvarsindustriens rammebetingelser gjennom deltagelse i implementeringen av Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Meld. St. 9 (2015-2016)).
- Bidra til forsvarsindustrielle vurderinger/analyser i.f.m. anskaffelser til Forsvaret
- Dialog med brukermiljøet i Forsvaret
- Planlegging og gjennomføring av teknologidager med Cyberforsvaret og evt. Sjøforsvaret og Spesialstyrkene
- Avklare behov og muligheter for en møteplass mellom industrien og Forsvarets forskningsinstitutt
- Kampflyanskaffelsen
- Anskaffelsen av nye ubåter
- Oppfølging av praktiseringen av regelverket for eksportkontroll
- Videreutvikle etablerte møteplasser med myndighetene
- Markedsstøtte til eksport av forsvarsmateriell

Delta og bidra i en felles arbeidsgruppe med FMA for å trekke opp rammer for samarbeid og dialog med FMA om implementering av Nasjonal forsvarsindustriell strategi.

#### 3.2.1.1 Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Meld. St. 9 (2015-2016))

Implementeringen av Nasjonal forsvarsindustriell strategi pågår. FSi skal være en pådriver for å bidra til at implementeringen styrker relasjonene mellom Forsvaret og industrien slik at industrien forblir en viktig bidragsyter til forsvarsevnen, og kan fortsette å bidra med verdiskapning, arbeidsplasser og inntekter til Staten.



Implementeringen vil skje innenfor rammen av allerede etablerte samarbeidsfora som for eksempel Høynivågruppen for Forsvarssektoren og forsvarsindustrien, Nasjonal kontaktgruppe for norsk forsvarsindustri, Investeringsprogrammets støttefunksjoner, FMA dialogforum og teknologidager med forsvarsgrenene.

Av FDs skriv til forsvarssektoren om Operasjonaliseringen av Nasjonal forsvarsindustriell strategifemgår det bl.a. at: *"Som en del av arbeidet med valg av anskaffelsesstrategi vil FD så tidlig som mulig i hvert prosjekt, senest i første del av definisjonsfasen, rutinemessig gjennomføre en forsvarsindustriell vurdering. Som en del av denne vurderingen vil departementet på egnet måte, normalt gjennom støttegruppene, innhente syns-punktene til forsvarsindustrien i Norge. Dersom vurderingen konkluderer med at anskaffelsen omfatter materiell eller systemer der forsvarsindustrien i Norge har forutsetninger for å levere kosteffektive løsninger som møter Forsvarets behov og er relevante for å opprettholde industriell kompetanse innenfor de teknologiske kompetanseområdene, vurderes behovet for en oppfølgende forsvarsindustriell analyse."*

FSi skal være en pådriver for å sikre at det blir gjennomført forsvarsindustrielle vurderinger og bidra til å sikre at industriens innspill til disse vurderingene bli tilagt vekt. Videre vil foreningen kunne støtte og legge til rette for å sikre koordinerte innspill til både forsvarsindustrielle vurderinger og analyser fra industrien.

### 3.2.2 Internasjonal markedsføring

Det er viktig at den omfattende myndighetsstøtten til eksport av forsvarsmateriell blir videreført i 2017. I et internasjonalt forsvarsmarked som preges av stadig sterkere konkurranse, og der veksten i stor grad skjer i markeder som i betydelig grad er politisert, blir støtte fra norske myndigheter i forbindelser med markedsføring av forsvarsmateriell stadig viktigere. I de senere år har Forsvarsdepartementet og Forsvaret i betydelig grad økt sin innsats for å støtte norsk eksport av forsvarsmateriell fra Norge. Industrien er svært tilfreds med støtten vi får fra norske myndigheter. Foreningen skal ha løpende dialog om deltagelse og bidrag fra Forsvarsdepartementet og Forsvaret i forbindelse med internasjonale myndighetsmøter, messer, konferanser/seminarer og demonstrasjoner.

Det forventes at det i løpet av 2017 blir gjennomført statsbesøk/offisielle besøk av Kongehus og regjeringens medlemmer. Når det er relevant vil FSi delta i planlegging og gjennomføring av aktiviteter for å promotere norsk forsvarsindustri innenfor rammen av programmet til næringslivsdelegasjoner i regi av Innovasjon Norge.

#### 3.2.2.1 Messer/utstillinger

I 2017 planlegger foreningen å arrangere fellesstands på følgende utstillinger:

- Paris Airshow 2017 i Paris, Frankrike
- MSPO 2017 i Kielce, Polen
- DSEI 2017 i London, UK

Foreningen vil, avhengig av behov og interesse hos medlemsbedriftene, også kunne gjennomføre fellesstands på andre messer i 2017.

#### 3.2.3 Anskaffelsesregelverk

Et revidert anskaffelsesregelverk for Forsvaret ble implementert 1. januar 2014. Det reviderte regelverket er bl.a. en del av implementeringen av EUs forsvarsdirektiv i norsk rett.

For FSi er det viktig å sikre at regelverket praktiseres på en slik måte at norsk forsvarsindustri konkurransekraft styrkes både i hjemmemarkedet og internasjonalt. I denne forbindelse er det en viktig oppgave i 2017 å arbeide for å sikre at tolkningen av regelverket legger til rette for å realisere mål og ambisjoner i Nasjonal forsvarsindustriell strategi. Herunder å vurdere om det er behov for å ta opp til vurdering revisjon/oppdatering som følge av Nasjonal Forsvarsindustriell Strategi.

FMA har invitert FSi til å gi innspill til arbeidet med å utarbeide standardklausuler for Forsvarets anskaffelseskontrakter og vil i 2017 gi innspill til dette og føre dialog med FMA om utformingen av klausulene.

Som følge av den store interessen for US Government Procurement Regulations FAR/DFARS treningsseminar som ble arrangert i Oslo i 2016 planlegges det å gjenta arrangementet i 2017. Da vil de nordiske forsvarsindustriforeningenes medlemmer bli særskilt invitert til å delta.

#### 3.2.4 Etikk og antikorrupsjon

Risikoen for korrupsjon er tilstede i nesten alle bransjer og på alle nivåer. Forsvarsbransjen blir internasjonalt sett på som en

bransje der risikoen er høy. Store verdier, kombinert med hemmelighold, eneleverandørsituasjoner og utstrakt bruk av agenter og representanter, er blant risikofaktorene. Korrupsjon i forsvarssektoren bidrar til sløsing med skattebetalerenes penger og i ytterste konsekvens til at materiell og systemer ikke virker som de skal når det gjelder som mest, med potensielt fatale konsekvenser for både militært personell og sivilbefolkning. Derfor det særlig viktig at nettopp forsvarsleverandører tar ansvar og iverksetter tiltak for å minimalisere risikoen for korrupsjon. Det estimeres konservativt at de årlige tapene i forsvarssektoren som følge korrupsjon er i størrelsesorden 20 milliarder dollar.

Leverandører i forsvarsmarkedet blir i også i økende grad stilt overfor krav om dokumenterte prosesser for etikk- og antikorrupsjonsarbeid i bedriften. Dette gjelder ved leveranser til offentlige kunder, og stadig oftere pålegges hovedleverandører ansvar for å dokumentere at deres underleverandører har etablert rutiner for å motvirke og unngå korrupsjon. Målet er å minimalisere risikoen for at korrupsjon skal forekomme gjennom hele verdikjeden.

FSi vil i 2017 gjennomføre et seminar om etikk og anti-korrupsjon og lansere et e-læringsverktøy som stille til disposisjon for medlemsbedriftene til bruk i deres interne opplæring av egne ansatte.

#### 3.2.5 Industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utenlandske leverandører

Nasjonal forsvarsindustriell strategi slår fast at industrielle samarbeidsavtaler ved anskaffelser fra utlandet forblir et viktig virkemiddel for å sikre norsk forsvarsindustri markedsadgang internasjonalt.

Et nytt regelverk for industrielt samarbeid ved Forsvarets anskaffelser fra utlandet trådte i kraft 1. januar 2014. Det er fortsatt viktig å følge opp hvordan dette blir implementert, særlig i lys av hvordan EUs medlemsland velger å tolke direktivet i forhold til bruk av industrisamarbeidsavtaler som ikke er særlig omtalt i forsvars- og sikkerhetsdirektivet.

Videre skal FSi, i samsvar med etablert praksis, støtte FD i arbeidet med å forhandle frem og gjennomføre gjenkjøpsavtaler med utenlandske leverandører.

### 3.2.6 Internasjonal handel med forsvarsmateriell

**Regelverket for eksportkontroll og praktiseringen av dette er avgjørende for Forsvarsindustriens internasjonale konkurransekraft. Et stabilt og forutsigbart regime som i størst mulig grad utvikles innenfor en flernasjonalt ramme som sikrer like konkurransevilkår for alle leverandører er en forutsetning for å kunne ha likeverdige rammebetingelser for eksport.**

FSi vil derfor følge tett opp utviklingen og praktiseringen av eksportkontrollregimet for å bidra til at dette forblir forutsigbart. Foreningen skal i 2017 bl.a. gi innspill til Stortingets behandling av den årlige stortingsmeldingen om eksport av forsvarsmateriell og delta på høringer i komiteen dersom det blir aktuelt.

Regelverket for kontroll med eksport av strategiske varer er i kontinuerlig utvikling både nasjonalt og internasjonalt. Økende flernasjonalt samarbeid og strategiske allianser mellom norsk og utenlandsk forsvarsindustri gjør at medlemsbedriftene i økende grad også eksponeres for andre nasjoners eksportkontrollregelverk som f. eks. det amerikanske ITAR regelverket. Det skaper behov for informasjon til medlemsbedriftene og gjør det nyttig å kunne utveksle informasjon og erfaringer på tvers av medlemsmasse. Derfor vil foreningen i 2017 ta initiativ til å opprette et internt utvalg for eksportkontroll, bestående av frivillige representanter opnevnte av sine respektive medlemsbedrifter som skal støtte foreningens arbeid med å bidra til å øke medlemsbedriftenes kompetanse om eksportkontroll og arbeidet med å påvirke utviklingen av eksportkontrollregimet.

### 3.2.7 EU og European Defence Agency (EDA)

EUs "Global Strategy", som ble vedtatt av EUs stats- og regjeringssjefer sommeren 2016, og handlingsplanen for forsvarsområdet (European Defence Action Plan (EDAP)) understreker viktigheten av å styrke Europeisk forsvarsindustri.

Det viktigste arbeidet i regi av EU på forsvars- området i 2017 blir oppstarten av et program for å prøve ut EU-finansiering av forsvarsforskning. Initiativet, som har fått betegnelsen "Preparatory Action" (PA), vil starte opp i løpet av året og vil ha som formål å prøve ut i hvilken grad mekanismene i EUs rammeprogram for

forskning og utvikling kan anvendes på forsvarsområdet. De første kunngjøringene forventes å komme i løpet av første halvår 2017 og det legges opp til å tildele de første kontraktene innen utgangen av året. Det initiale programmet vil være av relativt beskjeden størrelse, anslagsvis 75 millioner Euro over tre år, men dersom dette viser seg å være vellykket kan det åpne for at forsvarsforskning blir en del av EUs rammeprogram for FoU, der neste program skal starte i 2021 med en forventet ramme på om lag 500 mill. Euro pr år.

Det er viktig for norsk forsvarsindustri å være forberedt på dette, slik at mulighetene som da kan åpne seg, blir utnyttet. FSi skal derfor, i dialog og koordinert med FD og FFI, følge opp utviklingen i EU på dette feltet for å bidra til å posisjonere norske bedrifter som deltagere i programmet.

FSi anser det som viktig at Norge viderefører samarbeidet med EDA slik at mulighetene et slikt samarbeid gir, bl.a. for fremtidig deltagelse i EDA-finansierte programmer, kan utnyttes. Samtidig er det viktig å arbeide for at Norge ikke liberaliserer det nasjonale markedet for forsvarsmateriell i et raskere tempo enn det de ledende nasjonene i EU gjør. De små nasjonene med begrenset forsvarsindustriell kompetanse og kapasitet må først tilgodeses gjennom at de store nasjonene legger til rette for markedsadgang og likeverdig konkurranse.

Det er viktig å påvirke disse prosessene direkte mot EU/EDA og gjennom den europeiske forsvarsindustriforeningen ASD. Dette vil også i stor grad kunne skje i et samarbeid mellom de nordiske forsvarsindustriforeningene.

FSi deltar regelmessig i samarbeidsmøtene mellom EDA og de europeiske forsvarsindustriforeningene.

## 3.3 Nye Kampfly

Anskaffelsen av F-35 er norgeshistoriens største anskaffelsesprosjekt. Derfor er det fortsatt viktig for FSi å bidra til å sikre norsk industris interesser i kampflyprosjektet. Det er fortsatt mye som gjenstår før det med rimelig grad av sikkerhet er grunnlag for å hevde at det industrielle utbyttet av anskaffelsen vil bli i samsvar med ambisjonene om at verdiskapningen i norsk industri skal tilsvare anskaffelseskostnadene. Det er krevende for norsk industri å få adgang til det amerikanske forsvarsmarkedet. Dette er særlig krevende i F-35

programmet fordi industrien i partner-nasjonene, med unntak av USA og UK, kun får anledning til konkurrere om utvalgte komponenter og delsystemer. Det er leverandørene Lockheed Martin og Pratt & Whitney som bestemmer hvilke industrielle muligheter de forskjellige partner-nasjonene skal få anledning til å konkurrere om. Industrisamarbeidet blant partner-nasjonene har fra starten av vært basert på prinsippet om «best value» der industrien og forsknings- og utviklingsmiljøene i nasjonene må konkurrere om oppdrag i prosjektet.

FSi er derfor opptatt av norske myndigheter identifiserer konkrete tiltak som kan motivere leverandørene til å styrke sitt engasjement overfor norsk industri, og sørger for at allerede etablerte avtaler utvides som forespeilet og at både nye og allerede identifiserte, men ikke iverksatt muligheter, blir realisert.

De nasjonale utviklingsprosjektene for ny ammunisjon til flyet, APEX, og nytt missil for overflate- og landmålskapasitet, Joint Strike Missile (JSM), er helt avgjørende for at kampflyanskaffelsen skal bli en industriell suksess. Det er først når APEX og JSM realiseres at det vil være mulig å nå de industrielle ambisjonene som er lagt til grunn for kampflyprosjektet, også i forhold til å bringe små og mellomstore bedrifter inn i prosjektet. Prosjektene har god fremdrift, flere viktige milepæler skal passeres i 2017.

I løpet av året vil det komme flere utlysninger av anskaffelser til programmet for understøttelse av flyene. I lys av at norsk industri ikke nådde opp i første runde høsten 2016, blir det viktig, i samarbeid med FD, å bidra til å legge til rette for å styrke norsk forsvarsindustriens posisjon iforhold til kommende utlysninger. Dersom norsk industri skal kunne komme i betraktning må det etableres samarbeid og/eller partnerskap mellom norske og/eller europeiske bedrifter som er involvert i F-35. Dette arbeidet er av meget langsiktig karakter og spesielt på grunn av stadig lav produksjons-/leveransetakt, kan det ikke forventes kontrakter til industrien av betydelig omfang før om flere år. Det vil bli behov for å etablere regionale europeiske vedlikeholdskilder for F-35 i Europa.

Arbeidet med å posisjonere norsk industri i understøttelse av F-35 er en prioritert oppgave i 2017. Flere norske bedrifter er aktuelle som leverandører. FSi vil følge utviklingen og legge til rette for at norsk industri blir holdt orientert og får anledning

til å vurdere de mulighetene som blir gjort tilgjengelige.

Høsten 2017 vil de første F-35 flyene komme til Norge. I denne forbindelse planlegges det et mottaksarrangement som det må forventes at vil få stor oppmerksomhet politisk, mediemessig og i Forsvaret. Dette blir derfor også en god anledning til å løfte frem den industrielle dimensjonen av programmet. FSi skal bidra til at norsk forsvarsindustriens rolle i F-35 blir synliggjort i forbindelse med mottak av flyene og samarbeide med FD, Luftforsvaret og andre relevante aktører for å legge til rette for dette.

### 3.4 Ubåtkapasitet etter 2020

Ubåtanskaffelsen er en unik strategisk mulighet for norsk industri. Prosjektet blir det nest største investeringsprosjektet i Forsvaret noen gang med en forventet levetid på 40 – 50 år.

FSIs ambisjon er å bidra til å sikre at anskaffelsen av nye ubåter sikrer industriavtaler. Ambisjonen er at avtalene skal sikre oppdrag til norsk industri til en verdi som tilsvarer anskaffelsesverdien, og at før det inngås kontrakt om leveranse av ubåter, skal det inngås forpliktende industriavtaler som sikrer norske leveranser. Den industrielle målsettingen er å sikre en betydelig nasjonal verdiskaping innenfor rammen av denne store anskaffelsen. Det betyr bl.a. at norsk industri skal sikres best mulig grunnlag for å kunne utvikle og levere kampsystemet til ubåtene. Videre skal arbeidet bidra til å sikre gode industriavtaler som sikrer markedsadgang for norsk forsvarsindustri i leverandørnasjonen, og at norske delsystemer som integreres på de norske ubåtene, også blir best mulig posisjonert for å inngå i eventuelle leveranser til leverandørnasjonens forsvar ved eventuell eksport av samme type ubåt til tredjeland. Dette er i samsvar med det Stortinget vedtok ved behandlingen av Innst. 337 S (2014-2015).

Ut over de industrielle muligheten som følger av selve anskaffelsen er det viktig også å følge opp industrielle muligheter knyttet til fremtidig drift og vedlikehold av ubåtene. Selv om dette er svært langsiktig arbeid, er det nødvendig å inkludere dette i dialogen allerede nå, da en rekke prinsipielle avklaringer som har betydning for industriens fremtidige mulighetsrom på dette området gjøres i forbindelse med definisjonen av prosjektet. Fra et industrielt ståsted er det viktig å sikre et mulighetsrom

for å introdusere modeller for drift og vedlikehold som kan gi nye muligheter for norsk industri. Dette er særlig interessant i lys av at myndighetene er tydelige på at det er en forutsetning for å anskaffe nye ubåter at det skjer gjennom et internasjonalt samarbeid.

Tidlig i 2017 forventes det at FD vil ta stilling til om det skal sendes ut forepørsler til de to leverandørene som ved årsskiftet fortsatt gjenstår i konkurransen, eller om det besluttes å innlede et strategisk samarbeid med en av nasjonene.

Forholdene ligger til rette for at en tilsvarende tilnærming til industrielt samarbeid som den som ble lagt til grunn ved anskaffelsen av fregattene, også kan legges til grunn ved anskaffelsen av nye ubåter. Det er en god modell med dokumentert effekt. Den vil bidra til å sikre at ubåtene leveres med de løsningene brukeren har behov for og til at de industrielle ambisjonene for anskaffelsen blir oppfylt.

Erfaringene bl.a. fra anskaffelsen av ULA-klasse ubåtene på 1980-tallet og fregattene sent på 90-tallet, tilsier at noen enkle prinsipper, som sikrer at potensialet som er identifisert faktisk kommer til realisering, bør legges til grunn.

Avtaleverket i sin helhet må være juridisk forpliktende i det øyeblikket det inngås kontrakt om anskaffelse av ubåter. Det innebærer bl.a. at eventuelle forbehold om parlamentarisk behandling av myndighetsavtalene må være ryddet av veien før det inngås kontrakt. Videre må industri-samarbeidsavtalen mellom Forsvarsdepartementet og leverandøren være signert før kontrakt inngås.

Avtalene mellom norsk industri og industrien i leverandørlandet om leveranser til hverandre må tilsvarende være utformet slik at de senest blir juridisk bindende på det tidspunktet kontrakt om anskaffelse av ubåter signeres. Det samme gjelder eventuelle andre avtaler om leveranser av forsvarsmateriell fra norsk industri til leverandørnasjonen som skal skje innenfor rammen av samarbeidet.

Erfaringene bl.a. fra fregattprosjektet viser med all tydelighet at det som ikke er forpliktet når anskaffelseskontrakten signeres er beheftet med stor risiko i forhold til realisering.

Derfor skal FSi arbeide for at stortingsbehandlingen av ubåtanskaffelsen, som er

planlagt å skje i første halvår 2017, gir et tydelig mandat som slår fast at ovennevnte prinsipper skal legges til grunn. Det innebærer bl.a. å slå fast at det er en forutsetning for å inngå kontrakt om kjøp av ubåter at alle avtaler, myndighet-til-myndighet, myndighet-til-industri og industri-til-industri, som skal inngås innenfor rammen av samarbeidet om anskaffelse av ubåter, skal tre i kraft og være juridisk bindende senest fra det tidspunktet Norge forplikter seg til å anskaffe ubåter.

I samsvar med den industrielle strategien for ubåtanskaffelsen som Stortinget fastla ved behandlingen av Innst. 337 S (2014-2015), og som senere er gjentatt og forsterket, vil FSi løpende følge opp dialogen med norske myndigheter, mulige leverandører og relevante utenlandske myndigheter om den industrielle dimensjonen i ubåt programmet. FSi's ubåttutvalg vil representere FSi i etablerte samarbeidsfora ledet av norske myndigheter som Industriforum ubåt og Arbeidsgruppe ubåt.

Uavhengig av hvilken leverandør som til slutt blir valgt må det vurderes om det kan etableres modeller innenfor rammen av et ubåtsamarbeid som legger til rette for en arbeidsdeling mellom samarbeidende nasjoner hva gjelder vedlikehold, reparasjoner og fremtidige oppgraderinger.

Det forventes at det i 2017 vil bli aktuelt å gjennomføre bilaterale arrangementer med nasjoner som har potensielle leverandører av ubåter og at disse arrangementene i betydelig grad vil dreie seg om industrielle muligheter for norsk industri i tilknytning til prosjektet.

## 3.5 Internasjonalt samarbeid

### 3.5.1 Bilateralt samarbeid

FSi skal videreføre samarbeidet med europeiske søsterorganisasjoner for å legge til rette for samarbeid mellom våre medlemsbedrifter og bedrifter i de respektive land. Det planlegges å gjennomføre 2-3 bilaterale industriseminarer i løpet av 2017.

Dersom det blir aktuelt vil FSi vurdere å gjennomføre forsvarsindustriseminarer ifm offisielle besøk/statsbesøk når Innovasjon Norge arrangerer næringslivdelegasjoner. FSi har ved flere slike anledninger i de senere år deltatt ved slike besøk. Tilbakemeldingene fra bedriftene som deltar er svært positive og styret anser det som viktig at foreningen aktivt deltar ved slike anledninger.

### 3.5.1.1 USA – Norwegian American Defence and Homeland Security Industry Council (NADIC)

Samarbeidet med USA vil også i 2017 ha høyeste prioritet. Gjennom medlemskap og styrerepresentasjon i NADIC vil FSi aktivt bidra til å styrke samarbeidet og til å sikre norsk forsvarsindustri best mulige rammebetingelser i det amerikanske forsvarsmarkedet. Det planlegges flere større arrangementer i NADIC regi i 2017. NADIC stand på forsvarsutstillingene Navy League Air-Sea-Space, og AUSA. I april planlegger NADIC å arrangere den årlige norsk-amerikanske forsvars- og sikkerhetskonferansen i Washington DC.

FSi skal bidra til å følge opp arbeidet som er iverksatt i regi av en norsk/amerikansk arbeidsgruppe for å utrede og avklare hvorvidt det kan iverksettes tiltak som kan bidra til å sikre at intensjonene i avtaleverket mellom de to land på forsvarsmateriellområdet etterleves bedre og til å løfte norsk industris status som leverandør i det amerikanske forsvarsmarkedet.

### 3.5.2 NATO Industrial Advisory Group (NIAG)

Utviklingen i NIAG går i retning av at samarbeidet utvides til i større grad også omfatte rådgivning og formidling av industriens synspunkter i tilknytning til alliansens politiske saker. Viktige saker i 2017 vil være missilforsvar, interoperabilitet og cyberdefence og involvering av industrien i NATO s planprosesser.

Forørig videreføres den prosjektrettede virksomheten gjennom NATO – finansierte studiegrupper der norske bedrifter deltar etter behov og interesse. Formålet med arbeidet er å legge til rette for etablering av flernasjonale prosjekter og å ta frem underlag for fremtidige NATO standarder (STANAGS).

FSi skal ivareta Norges deltagelse i samarbeidet innefor rammen av NIAG.

### 3.5.3 Aerospace, Space and Defence Industries Association of Europe (ASD)

Organisatorisk er det meste på plass og finansieringen er også ivarettatt etter flere år med omstilling. Det er imidlertid fortsatt utfordringer med å få organisasjonen til å fungere optimalt i forhold til å sikre at alle medlemsforeningers interesser blir ivarettatt på en god måte.

Det er positiv utvikling hva gjelder ASDs arbeid på forsvarsområdet. Foreningen har styrket sin posisjon i Brussel og dialogen med både EU og EDA er intensivert betydelig.

ASDs arbeid på forsvarsområdet i 2017 vil i stor grad dreie seg om følge opp gjennomføringen av EUs Defence Action Plan. I nær tilknytning til dette arbeider ASD også med å påvirke utformingen av EUs pilot for EU-finansierte utviklingsprosjekter på forsvarsområdet. (Preparatory Action (PA)). FSi følger arbeidet gjennom direkte representasjon i ASD som medlem i en av ASDs operative enheter, Defence Business Unit. Det er et godt samarbeid mellom de nordiske foreningene om det som skjer i ASD for å avklare felles posisjoner og å holde hverandre løpende oppdatert. FSi skal følge opp og påvirke utviklingen av forsvarsindustriens rammebetingelser i Europa gjennom aktiv deltagelse i ASD og dialog med EDA og EU-kommisjonen i 2017.

### 3.5.4 Nordisk samarbeid

Det vil i 2017 være dialog mellom de nordiske foreningene og NORDEFECO på flere nivåer. I 2017 planlegges det møter med NORDEFECO på flere nivåer. De nordiske foreningene fortsetter arbeidet for at industrien også skal bli invitert inn i en dialog med kapabilitets- utviklingsmiljøet i NORDEFECO (COPA Capabilities). FSi skal aktivt arbeide for at NORDEFECO legger til rette for og bidrar til, på en balansert måte, å sikre nordisk industris interesser i det videre arbeid med å utvikle felles nordiske operative kapasiteter.

Innenfor rammen av samarbeidsavtalen mellom de nordiske forsvarsindustriforeningene som ble inngått i november 2012, vil samarbeidet mellom foreningene bli videreutviklet. Bl.a. vil det bli utformet felles nordiske posisjoner som innspill til de prosessene som pågår i EU for å etablere et åpent europeisk marked for forsvarsmateriell og i forhold til arbeidet i den europeiske foreningen, ASD.

FSi skal aktivt delta i dialogen med norske myndigheter på dette området for å sikre at norske industriinteresser blir ivarettatt i den videre utviklingen av det nordiske forsvarssamarbeidet.

## 3.6 Samfunnssikkerhet

SMB utvalget vil i 2017 videreutvikle kontakten med Politiet som samfunns-sikkerhetsaktør i Norge.

## 3.7 SMB

SMB-utvalget vil fokusere på følgende i 2017:

- Kvalitetsprosjekt: Utarbeide en mal for en prosjektkvalitetsplan og arrangere et seminar om kvalitetssikringssystemer i samarbeid med Forsvaret
- Profilerings- og kontakt med Politiet herunder invitasjoner som besøkende på FSi- messen og muligens som foredrags- holdere dagen før Leverandørseminaret.
- SMB og driftsunderstøttelse/ livsløpsstøtte til Forsvaret.

## 3.8 Samarbeidspartnere

Innovasjon Norge er en samarbeidspartner for FSi. FSi arbeider for å videreutvikle samarbeidet.

Innovasjon Norge finansierer en andel av stillingen ved ambassaden i Washington D.C. FSi samarbeider tett med Innovasjon Norge i forbindelse med gjennomføringen av forsvarsindustriarrangementer i tilknytning til statsbesøk/offisielle besøk fra Norge.

Samarbeidet med advokatfirmaet Arntzen de Besche vil bli videreført i 2017. Gjennom dette samarbeidet får medlemsbedriftene tilgang til juridisk spisskompetanse som har nytteverdi for bedriftene og FSi har ved flere anledninger fått bidrag i form av innlegg på seminarer og konferanser fra firmaet.

## 3.9 Informasjon

I etterkant av Storingsvalget i 2017 vil foreningen ta initiativ overfor Utenriks og forsvarskomiteen for å sikre at komiteen har kunnskap om forsvarsindustriens betydning for Forsvaret og storsamfunnet, og utfordringer og muligheter der politisk støtte og innflytelse er avgjørende for industrien.

Foreningens nettsider vil bli videreutviklet og aktivt benyttet for å formidle informasjon om foreningens løpende aktiviteter. I løpet av 2017 planlegges det å migrere hjemmesiden til en ny plattform som er i ferd med å bli rullet ut i NHO og landsforeningene. Formålet er å bedre funksjonaliteten og å effektivisere driften av nettsiden gjennom å kunne trekke på ressurser som blir etablert i NHO Service partner.

FSis nyhetsbrev har nå mer enn 1800 abonnenter. Dette er en økning på omlang 500 fra året før. Nyhetsbrevet er en effektiv måte for å nå mange relevante organisasjoner og enkeltpersoner og vil bli videreført

Det er stor etterspørsel etter informasjon og data om Forsvars- og sikkerhetsindustriens aktiviteter. Behovet for statistikk er betydelig. I 2010 innledet FSi et samarbeid med FFI som på oppdrag fra Forsvarsdepartementet utarbeider en statistikk over forsvarsindustrien i Norge. Samarbeidet vil bli videreført også i 2017. Det er kun gjennom dokumenterte fakta FSi kan forklare Forsvars- og sikkerhetsindustriens betydning for Forsvaret og samfunnet. Det er avgjørende viktig for å sikre politisk oppmerksomhet og støtte for våre saker.

Samarbeidet med Militærteknikk blir videreført i 2017.

### 3.10 Medlemmer

FSi har hatt en positiv vekst i medlemsmassen det siste året. Foreningen er en medlemsorganisasjon som eksisterer for å ivareta medlemmenes interesser. FSis medlemsmasse er variert i størrelse, kompetanse og produkter. Fellesskapet er

tuftet på at alle medlemmer i utgangspunktet har verdiskapende aktivitet i Norge og betjener kunder i offentlig sektor innenfor forsvar og samfunnsikkerhet eller er leverandør til norsk og/eller internasjonal forsvars- og/eller sikkerhetsindustri. Det betyr også at medlemmenes forventninger og krav til FSi varierer.

Det er viktig at medlemmene er engasjert i foreningens aktiviteter. Gjennom deltagelse i utvalg og arbeidsgrupper blir medlemmene aktivt trukket inn i den daglige drift. FSis programutvalg, kampflyutvalget, ubåtutvalget, utvalget for juridiske og kontraktsrelaterte spørsmål, og SMB-utvalget er eksempler på slike tiltak.

Med nåværende fordeling av medlemsbedriftene på medlemskategorier bør antallet medlemmer i foreningen ikke være under 100 for å sikre en forsvarlig finansiering. Samtidig er det viktig at medlemsbedriftene opplever et fellesskap gjennom medlemskapet i FSi, og det er

derfor ikke et mål i seg selv å rekruttere flest mulig medlemmer. Som følge bl.a. av oppkjøp/fusjoner, strategiske prioriteringer, økonomiske vurderinger og evaluering av nytteverdien av medlemskapet er det, og vil det fortsatt være, bedrifter som velger å avvikle medlemskapet. Det vil derfor kontinuerlig pågå et arbeid for å rekruttere nye medlemmer.

### 3.11 Organisasjon

FSis organisasjon vil bli kontinuerlig utviklet for å kunne møte de utfordringene foreningene blir stilt ovenfor. I 2017 vil det bli gjort ytterligere tiltak for å effektivisere deler av driften ved å satse ytterligere, på informasjonsteknologi, særlig gjennom å utnytte mulighetene som innføringen av NHOs CRMsystem gir. Administrativ støtte blir i økende grad gitt av NHO servicepartner. Det gjør det mulig å ytterligere omdisponere ressurser til leveranser til medlemmene.

## 4 STYRETS KONKLUSJON FOR 2016

FSi har befestet sin posisjon som den eneste organisasjonen i Norge som ivaretar interessene til norsk forsvars- og sikkerhetsindustri i 2016. Behandlingen av Nasjonal forsvarsindustriell strategi, intensivering av myndighetsdialogen, oppfølging av ubåt- og kampflyanskaffelsen, videreutvikling av informasjonsaktiviteten og en omfattende aktivitet for å styrke foreningens og medlemsbedriftenes internasjonale relasjoner har vært prioriterte oppgaver. Den positive utviklingen i dialogen med myndighetene innenfor forsvarssektoren ble videreført og samarbeidet ble utvidet i 2016, bl.a. gjennom opprettelsen av et nytt høynivåforum mellom Forsvarssektoren og forsvarsindustrien.

Styret vil fremheve følgende som særlig har bidratt til å nå foreningens målsettinger for året:

- Stortingsbehandlingen og oppstarten av implementeringen av Meld S nr. 9 (2015 - 2016) «Nasjonal Forsvarsindustriell strategi»
- Etablering av et nytt strategisk forum for dialog mellom toppledere i forsvarssektoren og i norsk forsvarsindustri.
- Bidrag til langtidsplanen for Forsvaret
- Videreutvikling av dialogen mellom industrien og Forsvaret gjennom investeringsprogrammene støttedfunksjoner, FMA-dialogforum og teknologidager med forsvarsgrenene. Det er gjennomført programkonferanser med alle programområder
- Teknologidager med Hæren på Rena og med Cyberforsvaret på Jørstadmoen
- Videreføring av unntaksbestemmelsen i artikkel 123 i EØS avtalen i Lov om offentlige anskaffelser
- Industristrategien for anskaffelse av nye ubåter til Sjøforsvaret
- Oppfølging av industridelen av kampflyprosjektet
- INFO/ERFA- konferansen 2016
- Leverandørseminar og FSi-messe på Akershus festning.
- Arbeidet i SMB-utvalget med øket fokus på samfunnssikkerhetsområdet
- Næringslivsdelegasjoner med forsvarsindustriarrangementer i Finland i forbindelse med statsbesøk i september og til Canada i forbindelse med kronprinsparets offisielle besøk i november
- Bilaterale forsvarsindustriarrangementer med Frankrike og Tyskland
- Norsk fellesstand på forsvarsutstillingen MSPO 2016 i Kielce i Polen i samarbeid med Forsvarsdepartementet
- Fellesstands på de internasjonale forsvarsutstillingene DEFEXPO 2016 i Goa, India, Eurosatory 2016 i Paris, Frankrike og Farnborough Airshow 2016 i Farnborough, UK.
- Industriseminar med DCNS
- Etableringen av arbeidsgruppe for å bedre markedsagdagen i USA for norsk forsvarsindustri
- Støtte til Norwegian American Defence and Homeland Security Industry Council (NADIC)
- Bidrag til arbeidet i NATO Industrial Advisory Group (NIAG). Flere medlemsbedrifter i FSi har gjennom året deltatt i studier i regi av NIAG
- Videreføring av samarbeidsavtalen mellom de nordiske forsvarsindustriforeningene med særlig vekt på koordinering av nasjonale posisjoner i forhold til utfordringene i ASD og utviklingen i EU

FSis økonomiske resultat ble kr 1,3 mill. Resultatet er vesentlig høyere enn budsjettet, men noe lavere enn i 2016. Årsaken til det relativt store overskuddet er at det ble gjennomført en del flere arrangementer enn opprinnelig planlagt og at responsen på foreningens aktiviteter har vært vesentlig større enn budsjettet. Styret vurderer foreningens økonomi som solid. Den opparbeidede egenkapitalen gir foreningen handlefrihet til ved behov å kunne engasjere eksternt kompetanse til å gjennomføre aktiviteter der det er risiko for negativt økonomisk resultat og handlefrihet i forhold til å gjøre tilpasninger i bemanningen ved behov. Det er Styrets oppfatning at egenkapitalen er tilfredstillende.

Styret vurderer at resultatene for 2016 gir et godt grunnlag for virksomheten i 2017.

Oslo, 30. mars 2017

  
Kjell Kringsjå  
Styreleder

  
Leiv Inge Steig

  
Nils Toverud

  
Jan Eirik Finseth

  
Gudmund Kjørheim

  
Carl F. Sejersted Bødtker

  
Stein-Roger Fiskum

  
Ola Tronrud

  
Torbjørn Svensgård  
Administrerende direktør



## MEDLEMSBEDRIFTER

### Forsvars- og Sikkerhetsindustriens forening (FSi)

Pr. 31. desember 2016 - 126 medlemsbedrifter

| Firma                                      | Postadresse                | Postnummer             |
|--|----------------------------|------------------------|
| 3M Norge AS                                | Postboks 100               | 2026 Skjetten          |
| Aerospace Industrial Maintenance Norway AS | Postboks 30                | 2027 Kjeller           |
| Airbus Defence And Space AS                | Postboks 518               | 1327 Lysaker           |
| Aircontactgruppen AS                       | Karenslyst Allé 49         | 0279 Oslo              |
| Alfa Solution AS                           | Fløddaveien 20             | 4870 Fevik             |
| Andøya Test Center AS                      | Postboks 54                | 8483 Andenes           |
| Applica AS                                 | Postboks 113 Vigeland      | 4524 Lindesnes         |
| Arctic Trucks Norge AS                     | Postboks 474               | 3012 Drammen           |
| Axnes Aviation AS                          | Postboks 504               | 4898 Grimstad          |
| BAE Systems Hägglunds AB                   | Postboks 475               | 2803 Gjøvik            |
| Barco Fredrikstad AS                       | Habornvn. 53               | 1630 Gamle Fredrikstad |
| BENESTAD SOLUTIONS AS                      | Postboks 123               | 3421 Lierskogen        |
| Bergen Group Services AS                   | Postboks 14 Laksevåg       | 5847 Bergen            |
| Berget AS                                  | Semsvegen 51               | 3676 Notodden          |
| Bertel O. Steen Defence & Security AS      | Postboks 52                | 1471 Lørenskog         |
| Chemring Nobel AS                          | Postboks 853               | 3611 Kongsberg         |
| CHSnor AS                                  | Brugsvegen 13              | 2390 Moelv             |
| Combitech AS                               | Postboks 8109 Forus        | 4068 Stavanger         |
| ComPower as                                | Lønningsflaten 30          | 5258 Blomsterdalen     |
| Comrod AS                                  |                            | 4120 Tau               |
| Conrad Mohr AS                             | Postboks 1721 Vika         | 0121 Oslo              |
| Dacon AS                                   | Postboks 133               | 1321 Stabekk           |
| Data Respons Norge AS                      | Postboks 489               | 1323 Høvik             |
| DCNS                                       | Bygdøy Allé 5              | 0257 Oslo              |
| Drytech AS                                 | Postboks 5736              | 9287 Tromsø            |
| DSG TECHNOLOGY AS                          | Balder alle 3              | 2060 Gardermoen        |
| dspnor                                     | Laksevaagneset 12          | 5160 Laksevåg          |
| Eidsvoll Electronics AS                    | Nedre Vilberg vei 8        | 2080 Eidsvoll          |
| Electronicon AS                            | Hillerenveien 82           | 5174 Mathopen          |
| First House AS                             | Postboks 1755 Vika         | 0122 Oslo              |
| Flatirons Norge AS                         | Industritunet, Dyrmyrgt 35 | 3611 Kongsberg         |
| Fosen Innovasjon AS                        | Verkstedveien 4            | 7125 Vanvikan          |
| Fosstech AS                                | Borgeskogen 7              | 3160 Stokke            |
| Fred. Olsen Fly og Luftmateriell AS        | Postboks 1159 Sentrum      | 0107 Oslo              |
| Frisch AS                                  | Postboks 1529 Vika         | 0117 Oslo              |
| Galleon Embedded Computing AS              | Karenslyst alle 9A         | 0278 Oslo              |
| GKN Aerospace Norway AS                    | Postboks 1004              | 3601 Kongsberg         |
| Gudbrandsdal Industrier AS                 | Randkleivsgata 10          | 2630 Ringebu           |
| Gylling Teknikk AS                         | Postboks 103               | 1309 Rud               |
| H. Henriksen AS                            | Træleborgveien 15          | 3112 Tønsberg          |
| Hadelandprodukter AS                       | Mohagasvingen 8            | 2770 Jaren             |
| Heli-One (Norway) AS                       | Postboks 204               | 4097 Sola              |
| Hellstrøm Rådgivning                       | Thomas Heftyes gate 56B    | 0267 Oslo              |
| Hiddn Security AS                          | Nedre Vollgate 4           | 0158 Oslo              |
| HTS maskinteknikk as                       | Postboks 1624              | 3007 Drammen           |



|                                     |                               |                        |
|-------------------------------------|-------------------------------|------------------------|
| IEC telecom Norway                  | Hedmarksgata 13               | 0658 Oslo              |
| IKM Haaland AS                      | Skogateigen 28                | 4362 Vigrestad         |
| Impetus Afea AS                     | Strandgaten 32                | 4400 Flekkefjord       |
| Indra Navia AS                      | Postboks 150 Oppsal           | 0619 Oslo              |
| International Business Machines AS  | Postboks 500                  | 1411 Kolbotn           |
| ISPAS AS                            | Postboks 506                  | 1522 Moss              |
| JAK J ALVEBERG AS                   | Trollåsveien 36               | 1414 Trollåsen         |
| Janusfabrikken AS                   | Stephansens vei 35            | 5267 Espeland          |
| Josi Tech AS                        | Postboks 3202 Elisenberg      | 0208 Oslo              |
| Jotne EPM Technology                | Postboks 6629 Etterstad       | 0607 Oslo              |
| K. Lerøy Metallindustri AS          |                               | 5282 Lonevåg           |
| Keytouch Technology AS              | Trimveien 41 A                | 3188 Horten            |
| Kitron AS                           | Postboks 799                  | 4809 Arendal           |
| Kjell A. Østnes AS                  | Olav V's gate 6, 0161 Oslo    | 0161 Oslo              |
| Kongsberg Defence & Aerospace AS    | Postboks 1003                 | 3601 Kongsberg         |
| Kongsberg Maritime AS               | Postboks 111                  | 3191 Horten            |
| Kongsberg Target Systems AS         | Heistadmoen Industripark      | 3608 Heistadmoen       |
| LIGHT STRUCTURES AS                 | Nils Hansens vei 2            | 0667 Oslo              |
| Lilltech AS                         | Vilbergveien 107              | 2060 Gardermoen        |
| Malm Orstad AS                      | Volleveien 66                 | 4354 Voll              |
| MARINE UNMANNED AS                  | Postboks 2742 Møhlenpris      | 5836 Bergen            |
| Maritime Robotics AS                | Brattørkaia 11                | 7010 Trondheim         |
| Marshall Norway AS                  | Torp Panorama, Hangarveien 21 | 3241 Sandefjord        |
| Medical Rescue Equipment Holding AS | Postboks 206                  | 3701 Skien             |
| Merlin Holding AS                   | Rosenborggata 3               | 0356 Oslo              |
| Metronor AS                         | Postboks 238                  | 1379 Nesbru            |
| MILDEF AS                           | Brynsengveien 2               | 0667 Oslo              |
| Nammo AS                            | Postboks 142                  | 2831 Raufoss           |
| NFM Group                           | Glynitvn. 27                  | 1400 Ski               |
| Norautron AS                        | Postboks 205                  | 3192 Horten            |
| Nordic Defence & Security AS        | Rudsletta 97                  | 1351 Rud               |
| NORDIC SHELTER AS                   | Rosenborgveien 3A             | 1630 Gamle Fredrikstad |
| Nordic Unmanned AS                  | Rådhusgata 3                  | 4306 Sandnes           |
| Nordisk Aviation Products AS        | Postboks 173                  | 3081 Holmestrand       |
| NorLense AS                         | Fiskebøl                      | 8317 Strønstad         |
| Norsafe AS                          | Postboks 115                  | 4852 Færvik            |
| Norse Oilfield Services AS          | Hamrasletta 9                 | 4056 Tananger          |
| Norsk Scania AS                     | Postboks 143 Skøyen           | 0212 Oslo              |
| Northrop Grumman                    | Damsgårdsveien 167            | 5162 Laksevåg          |
| Norwegian Special Mission AS        | Postboks 110                  | 2061 Gardermoen        |
| Notodden Technology Group AS        | Postboks 203                  | 3672 Notodden          |
| O. B. Linaae AS                     | Rudsletta 97                  | 1351 Rud               |
| Obsima Technology AS                | Postboks 76                   | 2024 Gjerdrum          |
| OFOTECH AS                          | Postboks 609                  | 8507 Narvik            |
| OMNI SA                             | Postboks 56 Økern             | 0508 Oslo              |
| Optec                               | Nedre Møllenberg gt 32        | 7014 Trondheim         |
| Oskar Pedersen AS                   | Postboks 9237                 | 4697 Kristiansand S    |
| Oswo AS                             | Postboks 154                  | 3192 Horten            |
| Patria Helicopters                  | Bardufoss Lufthavn            | 9325 Bardufoss         |
| PROX Dynamics AS                    | Nye Vakås vei 56              | 1395 Hvalstad          |



|  |                          |                          |
|--|--------------------------|--------------------------|
| Radionor Communications AS                   | Ingvald Ystgaards veg 23 | 7047 Trondheim           |
| RITEK AS                                     | Rinnvegen 46             | 7609 Levanger            |
| Rohde & Schwarz Norge AS                     | Østensjøveien 34         | 0667 Oslo                |
| Rud Pedersen Public Affairs Company Norge AS | Kronprinsens gate 1      | 0251 Oslo                |
| Safety & Security Service AS                 | Postboks 5 Økern         | 0508 Oslo                |
| Sagair AS                                    | Postboks 58              | 2041 Kløfta              |
| Semcon Devotek AS                            | Postboks 384             | 3604 Kongsberg           |
| Sensoror AS                                  | Postboks 1004            | 3194 Horten              |
| SHARKCAGE                                    | Widerøveien 1            | 1360 Fornebu             |
| Simpro AS                                    | Industriveien 4          | 7332 Løkken Verk         |
| SINTEF IKT                                   | Postboks 4760 Sluppen    | 7465 Trondheim           |
| Skytec AS                                    | Hangarveien 13           | 3241 Sandefjord          |
| Sopra Steria AS                              | Postboks 1172 Sentrum    | 0107 Oslo                |
| Saab Technologies Norway AS                  | Isebakkeveien 49         | 1788 Halden              |
| T&G Elektro AS                               | Kirkeveien 25 B          | 1363 Høvik               |
| TAM AS                                       | Andslimoen               | 9325 Bardufoss           |
| TaMek a.s                                    | Postboks 60              | 2017 Frogner             |
| Techni AS                                    | Ynglingeveien 42 A       | 3184 Borre               |
| Teleplan Consulting AS                       | Postboks 69              | 1324 Lysaker             |
| Teleplan Globe AS                            | Postboks 69              | 1324 Lysaker             |
| TGC Harnessing AS                            | Postboks 56              | 3524 Nes i Ådal          |
| Thales Norway AS                             | Postboks 744 Sentrum     | 0106 Oslo                |
| Thyssenkrupp Marine Systems GMBH             | Marviksveien 120         | 4632 Kristiansand S      |
| TINEX AS                                     | Østre Aker vei 203       | 0975 Oslo                |
| Trelleborg Offshore Norway AS                | Postboks A               | 3051 Mjøndalen           |
| Tronrud Engineering AS                       | Flyplassveien 21         | 3514 Hønefoss            |
| Tyco Electronics Norge AS                    | Postboks 619             | SE-194 26 Upplands Väsby |
| Umoe Mandal AS                               | Gismerøyveien 205        | 4515 Mandal              |
| Vinghøg AS                                   | Lindholmveien 14         | 3133 Duken               |
| WilNor Governmental Services AS              | Postboks 33              | 1324 Lysaker             |
| Wireless Communication AS                    | Postboks 1 Oppsal        | 0619 Oslo                |

## FLERNASJONALE FORA DER FSI ER REPRESENTERT

### 1. NATO Industrial Advisory Group (NIAG)

Delegasjonsleder: Administrerende direktør Torbjørn Svensgård

### 2. AeroSpace and Defence Industries Association of Europe (ASD)

ASD Defence Business Unit: Adm. direktør Torbjørn Svensgård

### 3. Norwegian-American Defence and Homeland Security Industry Council (NADIC)

Styremedlem: Adm. direktør Torbjørn Svensgård

## Noter til regnskapet 2016 (Beløp i 1000 kr)

### 1 Personalkostnader, ansatte, godtgjørelser, lån m.m.

Forsvars og sikkerhetsindustriens forening har ingen ansatte. Personalkostnader gjelder innleid arbeidskraft fra NHO, som i 2016 utgjorde 3,06 årsverk i FSI's administrasjon. Foreningen har således ingen krav om tjenstepensjon etter lov om obligatorisk tjenstepensjon.

Kostnadsført revisjonshonorar for 2016 utgjør kr. 26 317,50 inkl. mva og kostnadsført annen revisjonsmessig bistand utgjorde kr. 0,-

## Noter til regnskapet 2016

(Beløp i 1000 kr)

### 2 Varige driftsmidler/avskrivninger

|                                  | Møbler | Sum |
|----------------------------------|--------|-----|
| Anskaffelseskost 01.01.          | 283    | 283 |
| Tilgang                          | 0      | 0   |
| Avgang                           | 0      | 0   |
| Anskaffelseskost 31.12.          | 283    | 283 |
| Akkumulerte avskrivninger 01.01. | 183    | 183 |
| Akkumulerte avskrivninger/avgang | 0      | 0   |
| Årets avskrivninger              | 51     | 51  |
| Akkumulerte avskrivninger 31.12. | 234    | 234 |
| BALANSEFØRT VERDI PR. 31.12.     | 49     | 49  |
| Økonomisk levetid                | 5 år   |     |
| Avskrivningsplan                 | Lineær |     |

### 3 Generalforsamling, styre og utvalg

| Type kostnad                                 | 2016 | 2015 |
|--|------|------|
| Styremøte                                    | 15   | 17   |
| SUM LÅN ANSATTE/ANDRE LANGSIKTIGE FORDRINGER | 15   | 17   |

### 4 Tap på fordringer

| Type fordring         | 2016 | 2015 |
|-----------------------|------|------|
| Kurs/seminar          | 40   | 59   |
| Medlemskontingent     | 44   | 0    |
| SUM TAP PÅ FORDRINGER | 84   | 59   |

### 5 Fordringer

| Type fordring                         | 2016  | 2015  |
|---------------------------------------|-------|-------|
| Kundefordringer                       | 1 188 | 1 282 |
| Avsatt tap på kundefordringer         | -84   | -84   |
| Forskudd bet.fakturaer/Påløpt inntekt | 114   | 4     |
| SUM ANDRE FORDRINGER                  | 1 238 | 1 202 |

### 6 Bankinnskudd

| Type innskudd     | 2016   | 2015   |
|-------------------|--------|--------|
| Frie bankinnskudd | 10 127 | 10 370 |
| SUM BANKINNSKUDD  | 10 127 | 10 370 |

### 7 Egenkapital og endring egenkapital

| Årets endring i egenkapitalen: | 2016            | 2015            |
|--------------------------------|-----------------|-----------------|
|                                | Sum egenkapital | Sum egenkapital |
| Egenkapital per 01.01.         | 8 112           | 6 561           |
| Årets resultat                 | 1 300           | 1 551           |
| Egenkapital per 31.12.         | 9 412           | 8 112           |

### 8 Annen kortsiktig gjeld

| Type gjeld                           | 2016  | 2015  |
|--------------------------------------|-------|-------|
| Mellomværende med NHO-SP Fakturering | 51    | 1 841 |
| Påløpte kostnader                    | 246   | 361   |
| Påløpte pensjonskostnader            | 420   | 0     |
| Mellomregning NHO                    | 520   | 91    |
| Annen kortsiktig gjeld               | 1 237 | 2 293 |

## Resultatregnskap 01.01 - 31.12

(Beløp i hele 1.000 kr)

|   | Noter | 2016          | 2015          |
|---|-------|---------------|---------------|
|   |       | Regnskap      | Regnskap      |
| <b>DRIFTSINNEKTER</b>                     |       |               |               |
| Arrangementer                             |       | 10 073        | 12 890        |
| Medlemskontingent                         |       | 7 502         | 7 184         |
| Konferanser                               |       | 3 080         | 460           |
| Prosjektinntekter                         |       | 58            | 0             |
| <b>SUM DRIFTSINNEKTER</b>                 |       | <b>20 713</b> | <b>20 534</b> |
| <b>DRIFTSKOSTNADER</b>                    |       |               |               |
| <b>Personalkostnader</b>                  | 1     | <b>5 054</b>  | <b>4 299</b>  |
| <b>Administrasjonskostnader</b>           |       |               |               |
| Avskrivning på driftsmidler               | 2     | 51            | 61            |
| Husleie og drift lokaler                  |       | 580           | 550           |
| Anskaffelser maskiner/inventar/IKT        |       | 8             | 26            |
| Rep. og vedlikehold bygninger/maskiner    |       | 358           | 209           |
| Honorar/kjøp av tjenester                 |       | 11 320        | 11 927        |
| Prosjektkostnader                         |       | 408           | 408           |
| Andre kontorkostnader og interne møter    |       | 809           | 729           |
| Reisekostnader                            |       | 389           | 379           |
| Informasjon, marked og representasjon     |       | 118           | 134           |
| Generalforsamling, styre og utvalg        | 3     | 15            | 17            |
| Forsikringer, kontingenter og gaver       |       | 225           | 198           |
| Tap på fordringer                         | 4     | 84            | 59            |
| <b>SUM ADMINISTRASJONSKOSTNADER</b>       |       | <b>14 364</b> | <b>14 697</b> |
| <b>SUM DRIFTSKOSTNADER</b>                |       | <b>19 418</b> | <b>18 996</b> |
| <b>DRIFTSRESULTAT</b>                     |       | <b>1 295</b>  | <b>1 538</b>  |
| <b>Finansinntekter og finanskostnader</b> |       |               |               |
| Finansinntekter                           |       | 6             | 15            |
| Finanskostnader                           |       | -1            | -2            |
| <b>NETTO FINANSPOSTER</b>                 |       | <b>5</b>      | <b>13</b>     |
| <b>RESULTAT</b>                           |       | <b>1 300</b>  | <b>1 551</b>  |

## Balanse pr. 31.12

| (Beløp i hele 1.000 kr)                   | Noter | 2016          | 2015          |
|---|-------|---------------|---------------|
| <b>EIENDELER</b>                          |       |               |               |
| <b>Anleggsmidler</b>                      |       |               |               |
| <b>Varige driftsmidler</b>                |       |               |               |
| Inventar, IKT-utstyr, kontormaskiner o.l. | 2     | 49            | 100           |
| <b>Sum varige driftsmidler</b>            |       | 49            | 100           |
| <b>Sum anleggsmidler</b>                  |       | 49            | 100           |
| <b>Fordringer</b>                         |       |               |               |
| Kundefordringer                           |       | 1 124         | 1 198         |
| Andre fordringer                          |       | 114           | 4             |
| <b>Sum fordringer</b>                     | 5     | 1 238         | 1 202         |
| Bankinnskudd                              | 6     | 10 127        | 10 370        |
| <b>Sum omløpsmidler</b>                   |       | 11 365        | 11 572        |
| <b>SUM EIENDELER</b>                      |       | <b>11 414</b> | <b>11 672</b> |
| <b>EGENKAPITAL OG GJELD</b>               |       |               |               |
| <b>Egenkapital</b>                        |       |               |               |
| <b>Opptjent egenkapital</b>               |       |               |               |
| Annen egenkapital                         |       | 9 412         | 8 112         |
| <b>Sum opptjent egenkapital</b>           | 7     | 9 412         | 8 112         |
| <b>SUM EGENKAPITAL</b>                    |       | <b>9 412</b>  | <b>8 112</b>  |
| <b>Gjeld</b>                              |       |               |               |
| <b>Kortsiktig gjeld</b>                   |       |               |               |
| Leverandørgjeld                           |       | 615           | 388           |
| Skyldig offentlige avgifter               |       | 149           | 879           |
| Annen kortsiktig gjeld                    | 8     | 1 237         | 2 293         |
| <b>Sum kortsiktig gjeld</b>               |       | 2 002         | 3 560         |
| <b>SUM GJELD</b>                          |       | <b>2 002</b>  | <b>3 560</b>  |
| <b>SUM EGENKAPITAL OG GJELD</b>           |       | <b>11 414</b> | <b>11 672</b> |



Kjell Kringsjå  
Styreforman



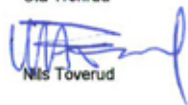
Stein-Roger Fiskum



Gudmund Kjærheim



Ola Tronrud



Nils Toverud



Leiv Inge Steig



Jan Eirik Finseth



Carl F. Sejersted  
Bødtker



Torbjørn Svendsen  
Administrerende  
direktør



Til generalforsamlingen i FSI Forsvars- og Sikkerhetsindustriens Forening

## Uavhengig revisors beretning

### Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

#### Konklusjon

Vi har revidert FSI Forsvars- og Sikkerhetsindustriens Forenings årsregnskap som viser et overskudd på kr 1 300 124. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av organisasjonens finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

#### Grunnlaget for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av organisasjonen slik det kreves i lov og forskrift, og har oppfylt våre øvrige etiske plikter i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

#### Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

#### Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll den finner nødvendig for å

PricewaterhouseCoopers AS, Postboks 748 Sentrum, NO-0106 Oslo

T: 02316, org. no.: 987 009 713 MVA, www.pwc.no

Statsautoriserte revisorer, medlemmer av Den norske Revisorforening og autorisert regnskapsførerselskap



kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til organisasjonens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

### *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av organisasjonens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av årsregnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om organisasjonens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at organisasjonen ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

(2)





Uavhengig revisors beretning - 2016 - FSI Forsvars- og Sikkerhetsindustriens Forening

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

### *Uttalelse om øvrige lovmessige krav*

---

#### *Konklusjon om årsberetningen*

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

---

#### *Konklusjon om registrering og dokumentasjon*

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*, mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av organisasjonens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 30. mars 2017  
**PricewaterhouseCoopers AS**

Rita Granlund  
Statsautorisert revisor

## FSi budsjett for 2017

|                                     | 2016              | 2017              |
|-------------------------------------|-------------------|-------------------|
| <b>DRIFTSINNEKTER</b>               |                   |                   |
| Medlemskontingent                   | 6 699 693         | 6 963 144         |
| <i>Prosjektinntekter</i>            |                   |                   |
| a. 12390 Konferanser                | 2 058 000         | 2 244 500         |
| b. 12391 Kurs/Seminar/Arrangementer | 7 220 722         | 8 673 801         |
| c. 12392 NORAMB Washington DC       | 525 000           | 900 000           |
| d. 12393 Samfunnsikkerhet           | 0                 | 0                 |
| e. 12395 FSi Medlemspublikasjoner   | 100 000           | 100 000           |
|                                     | 9 903 722         | 11 918 301        |
| <b>Sum driftsinntekter</b>          | <b>16 503 414</b> | <b>18 881 445</b> |
| <b>DRIFTSKOSTNADER</b>              |                   |                   |
| Husleie, lys, renhold               | 600 863           | 630 906           |
| IT-utst. og pr.vare                 | 350 000           | 500 000           |
| Regnsk.- og rev.-honorarer          | 130 437           | 139 568           |
| Sekr. kostnader                     | 5 823 940         | 6 004 295         |
| <i>Prosjektutgifter</i>             |                   |                   |
| a. 12390 Konferanser                | 916 500           | 998 500           |
| b. 12391 Kurs/Seminar/Arrangementer | 5 185 426         | 6 461 756         |
| c. 12392 NORAMB Washington DC       | 700 000           | 1 300 000         |
| d. 12393 Samfunnsikkerhet           | 50 000            | 50 000            |
| e. 12395 FSi Medlemspublikasjoner   |                   |                   |
| f. 12398 Nye Ubåter                 | 100 000           | 100 000           |
| g. 12394 Kampfly                    | 50 000            | 50 000            |
|                                     | 7 001 926         | 8 960 256         |
| Kontorholdsutgifter                 | 65 000            | 70 000            |
| Informasjonsaktiviteter             | 600 000           | 600 000           |
| Møter, kurs                         | 185 000           | 185 000           |
| Eksterne tjenester                  | 700 000           | 700 000           |
| Reisekostnader                      | 305 000           | 311 000           |
| Representasjonsutgifter             | 12 000            | 12 000            |
| Kontingent (årsavg) - ASD/NADIC     | 200 000           | 200 000           |
| Gaver og blomster                   | 12 000            | 12 000            |
| Tap på kundefordringer              | 75 000            | 75 000            |
| Avskrivninger                       | 70 000            | 70 000            |
| <b>Sum driftskostnader</b>          | <b>16 131 166</b> | <b>18 470 025</b> |
| <b>DRIFTSRESULTAT</b>               | <b>372 249</b>    | <b>411 421</b>    |
| <b>FINANSINNEKTER</b>               | <b>0</b>          | <b>0</b>          |
| Renteinntekter                      | 110 000           | 30 000            |
| Bankomkostninger                    | -1 000            | -1 000            |
| <b>Sum finansinntekter</b>          | <b>109 000</b>    | <b>29 000</b>     |
| <b>RESULTAT</b>                     | <b>481 249</b>    | <b>440 421</b>    |

Note Medlemskontingent øker med 2 % fra 1. juli (1,0% på årsbasis) og antall medlemmer er uendret i 2017  
 Sekretariatet budsjettert med 4,6 årsverk.  
 Endringen i Prosjektutgifter skyldes bruttobudsjettering av Fellesstands på PAS 2017, MSPO 2017 og DSEI 2017

**Fsi PROGRAMUTVALG****LANDSYSTEMER**

|                        |                                  |            |
|------------------------|----------------------------------|------------|
| <b>Nils Toverud</b>    | Thales Norway AS                 | Leder      |
| <b>Vegard Sande</b>    | NAMMO AS                         | Nestleder  |
| <b>Pål Hofstad</b>     | Ritek AS                         | Medlem     |
| <b>Gard Brandsæter</b> | Kongsberg Defence & Aerospace AS | Medlem     |
| <b>Thomas Binnie</b>   | Teleplan Globe AS                | Medlem     |
| <b>Jarle Maaren</b>    | Vinghøg AS                       | Medlem     |
| <b>Toivo Horvei</b>    | NFM Group                        | Varamedlem |
| <b>Ivar Sehm</b>       | Data Respons AS                  | Varamedlem |

**SJØSYSTEMER**

|                          |                                  |            |
|--------------------------|----------------------------------|------------|
| <b>Christian Urheim</b>  | Kongsberg Defence & Aerospace AS | Leder      |
| <b>Egil Simonsen</b>     | Electronicon AS                  | Nestleder  |
| <b>Stian Kjensberg</b>   | Thales Norway AS                 | Medlem     |
| <b>Geir Erik Flage</b>   | DSG Technology AS                | Medlem     |
| <b>Dag Almar Hansen</b>  | Techni AS                        | Medlem     |
| <b>Vidar Børresen</b>    | NAMMO AS                         | Medlem     |
| <b>Audun Nordeng</b>     | Saab Technologies Norway AS      | Varamedlem |
| <b>Petter Gabrielsen</b> | T&G Elektro AS                   | Varamedlem |

**LUFTSYSTEMER**

|                              |                                  |            |
|------------------------------|----------------------------------|------------|
| <b>Hans Fredrik Hansen</b>   | Nammo AS                         | Leder      |
| <b>Arnstein Frømyr</b>       | Berget AS                        | Nestleder  |
| <b>Dag Eivind Huseby</b>     | Thales Norway AS                 | Medlem     |
| <b>Roar Bergqvist Larsen</b> | Kongsberg Defence & Aerospace AS | Medlem     |
| <b>Jan Bratland</b>          | AIM Norway                       | Medlem     |
| <b>Steinar Østby</b>         | Saab Technologies Norway AS      | Medlem     |
| <b>Espen S. Johansen</b>     | Techni AS                        | Varamedlem |
| <b>Grethe Skundberg</b>      | Nordic Unmanned AS               | Varamedlem |

**CYBER / IKT**

|                           |                        |            |
|---------------------------|------------------------|------------|
| <b>Ivar Flage</b>         | KDA AS                 | Leder      |
| <b>Linda Sletne</b>       | Thales Norway AS       | Nestleder  |
| <b>Hans Flisnes</b>       | Hiddn Security AS      | Medlem     |
| <b>Olav Heieren</b>       | Vinghøg AS             | Medlem     |
| <b>Tage Andersen</b>      | IBM AS                 | Medlem     |
| <b>Geir Morten Flytør</b> | Teleplan Globe AS      | Medlem     |
| <b>Ragnhild Hauge</b>     | Sopra Steria AS        | Varamedlem |
| <b>Jostein Olsen</b>      | Airbus Defence & Space | Varamedlem |

## MANDAT FOR FSI PROGRAMUTVALG

Vedtatt av FSIs styre 20. oktober 2011.

### 1. Målsetting

Øke medlemsbedriftenes forretningsmuligheter i Forsvaret innenfor sine respektive programområder.

Bistå og forberede dialogen mellom industrien og Forsvarssektoren.

### 2. Oppgaver

a. Informasjonsutveksling og dialog med Forsvarets programområder.

- I. Programutvalget representerer FSi i dialogen med programområdenes støttefunksjoner.
- II. Utvalget fremmer forslag fra industrien om samarbeidsprosjekter innenfor respektive programområder gjennom områdenes støttefunksjoner.
- III. Utvalget forbereder og koordinerer industriens innspill til de årlige programkonferansene med Forsvarets programområder på vegne av FSi.
- IV. Utvalget er ansvarlig for å formidle informasjon fra arbeidet i støttefunksjonene til medlemsbedriftene.
- V. Utvalget er ansvarlig for kontinuerlig å forbedre arbeidet med programutvalg sammen med FSi og de andre utvalgene.

b. Promotering og tilrettelegging av samarbeid mellom medlemsbedriftene

- I. Foreslå tiltak og aktiviteter som fremmer samarbeid mellom FSIs medlemsbedrifter i den hensikt å øke forretningspotensialet i Forsvaret innenfor programområdet.

- II. Skape best mulige arenaer for etablering av klynger og andre nettverksordninger for å styrke konkurransekraften til medlemsbedriftene overfor Forsvaret.

c. Planlegge og gjennomføre aktuelle tiltak og arrangementer i samarbeid med FSIs administrasjon.

### 3. Sammensetning

Programutvalget består av seks representanter samt to vara-representanter fra medlemsbedrifter i FSi.

Vararepresentanter har møterett i utvalgets interne møter. Når noen av de faste medlemmene i utvalget er forhindret fra å møte i støttefunksjonen vil vararepresentantene innkalles. Alle medlemsbedrifter kan nominere representanter til utvalget. Utvalget skal ha en leder som er ansvarlig for å samle utvalget ved behov. Lederen er utvalgets kontaktpunkt.

### 4. Oppnevning

Programutvalget oppnevnes av FSIs styre, som også utpeker utvalgsleder og nestleder. Vervet som utvalgsmedlem er personlig. Utvalgsmedlemmene oppnevnes for en periode på fire år. Styret kan oppnevne medlemmer for en kortere periode enn fire år. Leder og nestleder oppnevnes i sine verv for en periode på tre år. Dersom et medlem i utvalget ikke lenger er ansatt i en medlemsbedrift, eller en medlemsbedrift som har representant(er) i programutvalg går ut av foreningen, oppnevner styret nytt/nye medlem(mer).

### 5. Renominasjon og gjenoppnevning

Utvalgsmedlemmer kan renomineres og gjenoppnevnes.

## MANDAT FOR SMB-UTVALG

Vedtatt av FSi's styre 20. okt 2011.

### 1. Målsetting

Bidra til å bedre SMB`enes rammebetingelser og der igjennom få økt mulighetene til å få markedsadganger, både overfor Forsvaret og internasjonalt. Bistå i å forberede dialogen mellom SMB`ene og Forsvarets kompetansesentre og Forsvarets forsyningsorganisasjon. Bistå i å forberede dialogen internt mellom FSis medlemsbedrifter, spesielt mellom de 4 store og SMB`ene. Få økt kunnskapene hos SMB`ene om FOU-prosessen og tidlig samarbeid.

### 2. Oppgaver

#### a. Informasjonsutveksling og dialog med Forsvarets kompetansesentre.

- I. Utvalget forbereder og koordinerer industriens innspill til symposiene mellom Forsvaret og industrien på vegne av FSi.
- II. Utvalget bistår FSi i å formidle informasjon fra arbeidet i utvalget til medlemsbedriftene.
- III. Utvalget arbeider for kontinuerlig å utvikle samarbeidet med Forsvarets kompetansesentre sammen med FSi.

#### b. Promotering og tilrettelegging av samarbeid mellom medlemsbedriftene.

- I. Foreslå tiltak og aktiviteter som fremmer samarbeid mellom FSis medlemsbedrifter i den hensikt å øke markedsadgangen i Forsvaret innenfor SMB`enes interesseområder.
- II. Skape best mulige arenaer for etablering av klynger og andre nettverksordninger for å styrke meningsutveksling mellom medlemsbedriftene.

#### c. Planlegge og gjennomføre aktuelle tiltak og arrangementer i samarbeid med FSis administrasjon.

- I. Bidra til å fortelle hvilket fokus de enkelte kurs bør ha med tanke på SMB`enes utfordringer.
- II. Gjennomføre tiltak for å øke SMB`enes kompetanse vedrørende utviklingsaktiviteter blant annet ved å gjennomføre opplæring i/av prosessen.

### 3. Sammensetning

SMB utvalget består av seks representanter fra medlemsbedrifter i FSi. Alle medlemsbedrifter kan nominere representanter til utvalget. Utvalget skal ha en leder som er ansvarlig for å samle utvalget minst 1x i halvåret. Lederen er utvalgets kontaktpunkt.

FSi administrasjonen har utpekt en person, som er SMB`enes POC i tilknyttet dette området.

### 4. Oppnevning

SMB-utvalget oppnevnes av FSis styre, som også utpeker utvalgsleder og nestleder. Vervet som utvalgsmedlem er personlig.

Utvalgsmedlemmene oppnevnes for en periode på fire år. Styret kan oppnevne medlemmer for en kortere periode enn fire år. Leder og nestleder oppnevnes i sine verv for en periode på tre år.

Dersom et medlem i utvalget ikke lenger er ansatt i en medlemsbedrift, eller en medlemsbedrift som har representant(er) i SMB utvalget går ut av foreningen, oppnevner styret nytt/nye medlem(mer).

### 5. Plassering

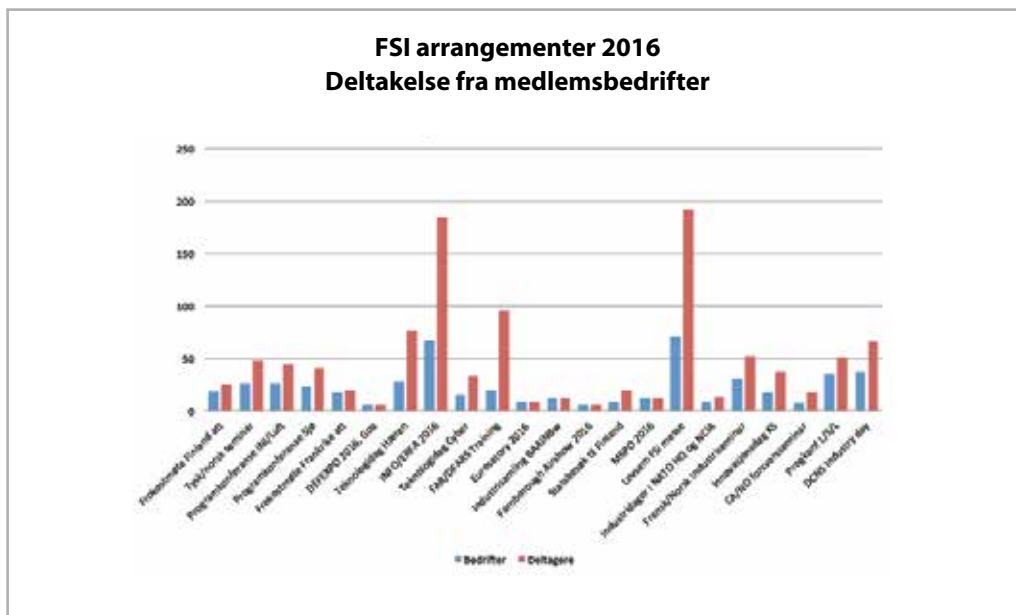
Utvalget plasseres som et arbeidsutvalg under FSis administrasjonen og arbeider i henhold til mandat.

## MEDLEMMER SMB-UTVALG

### SMB UTVALGETS MEDLEMMER

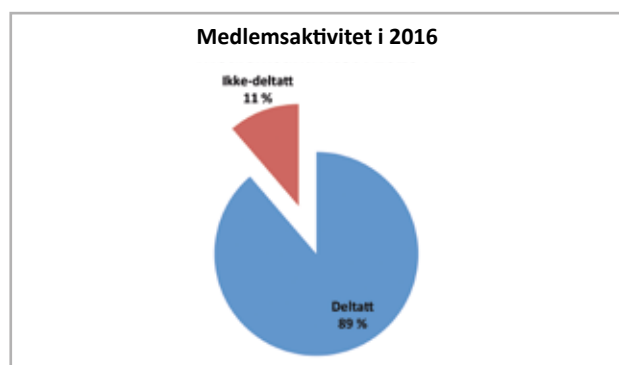
|                             |                          |        |
|-----------------------------|--------------------------|--------|
| <b>Werner Herbert Fuchs</b> | TINEX AS                 | Leder  |
| <b>Terese Hansen</b>        | Norlense AS              | Medlem |
| <b>Arild Henriksen</b>      | Oswo AS                  | Medlem |
| <b>Rune Martini</b>         | Nordic Defence Supply AS | Medlem |
| <b>Martin Grimsgaard</b>    | T&G Elektro AS           | Medlem |
| <b>Tormod Holmslet</b>      | Semcon AS                | Medlem |
| <b>Erik Dragset</b>         | Simpro AS                | Medlem |

## FSI ARRANGEMENTSSTATISTIKK 2016

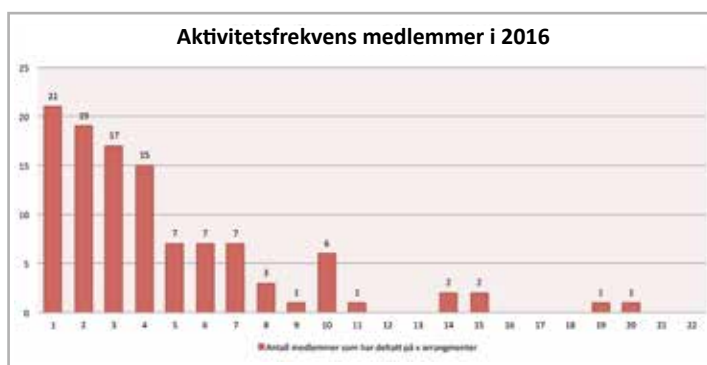


FSI gjennomførte 22 arrangementer i 2016 mot 14 året før.  
INFO/ERFA 2016 og Leverandørseminar/Minimessen hadde den største deltagelsen.

## FSI ARRANGEMENTSSTATISTIKK 2016



89% av FSIs medlemsbedrifter deltok på ett eller flere arrangementer i 2016.



Det var en betydelig økning i 2016 av antall bedrifter som deltok på 8 eller flere arrangementer.

## Studier i regi av NATO Industrial Advisory Group (NIAG) der Norsk industri deltar i 2016

|        |   |        |   |
|--------|---|--------|---|
| SG 200 | NIAG study on Effector Mix to Counter Low, Slow and Small (LSS) Threats<br>Kongsberg Defence and Aerospace  | SG 208 | Adopting Big Data in NATO<br>Kongsberg Defence and Aerospace  |
| SG 204 | NIAG study on System of Interest (SOI) Maturity Assessment through NATO System Life Cycle Management (SLCM) Perspective (SG204)<br>Jotne EPM Technology | SG 212 | Hard Kill Torpedo Countermeasure (TCM) System<br>DSG Technology AS<br>Kongsberg Defence and Aerospace |
| SG 207 | Missile Defence<br>Kongsberg Defence and Aerospace  |        |   |

- MYNDIGHETSDIALOG
- NETTVERK
- FORRETNINGSUTVIKLING
- TJENESTER
- INTERNASJONALT SAMARBEID



Besøksadresse: Essendropsgt. 3, 7. etg, 0368 OSLO  
Postadresse: Postboks 5250 Majorstuen, 0303 OSLO  
E-post: [fsi@nho.no](mailto:fsi@nho.no)

***fsi.no***



**FSi**

FORSVAR- OG  
SIKKERHETSINDUSTRIENS  
FORENING